

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS
A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách

Červen 2022

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ,
KLÁRA KALÍŠKOVÁ, LUCIE ZAPLETALOVÁ

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

Miroslava Federičová

Výzkumný pracovník think-tanku IDEA při CERGE-EI. Absolvovala magisterské studium na Univerzitě Komenského v Bratislavě a na CERGE-EI, kde také dokončila své doktorské studium. Ve svém výzkumu se věnuje zejména ekonomii vzdělávání, školství a aplikované mikroekonomii.

Miroslava is a researcher at the IDEA think tank at CERGE-EI. She graduated from the Comenius University in Bratislava and from CERGE-EI, where she also completed her PhD studies. Her research focuses mainly on the economics of education, education and applied microeconomics.

Klára Kalíšková

Magisterský titul získala na Univerzitě Karlově a Ph.D. v oboru ekonomie na CERGE-EI v roce 2015. Během studia působila také na University College London. Její výzkum se zaměřuje především na trh práce, hodnocení veřejných politik, sociální otázky a genderovou problematiku. Aktivně se zapojuje do tvorby veřejné politiky v ČR, například jako členka Výboru pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života Rady vlády ČR.

Klara received her Master's degree at the Charles University and Ph.D. in economics at CERGE-EI in 2015. During her studies, she worked as a researcher at the University College London. Her research mainly focuses on labor market, evaluation of public policies, social and gender issues. She actively participates in policy-making processes in the Czech Republic, i.e. as a member of the Government Committee for Reconciliation of Work and Family Life.

Lucie Zapletalová

Vystudovala magisterský program na CERGE-EI a sociologii a sociální politiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Věnuje se zejména měření dopadů veřejných politik. Přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Lucie studied in the master's program at CERGE-EI and in the sociology and social policy at Faculty of Social Sciences of Charles University. Her research focuses on measuring the impact of public policies. She lectures at the University of Economics and Business in Prague.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Charles University in Prague, Center for Economic Research and Graduate Education as well as the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i.

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách

Studie 8/2022

© Miroslava Federičová, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2022

ISBN 978-80-7344-638-3 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.)

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách¹

ČERVEN 2022

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ, KLÁRA KALÍŠKOVÁ, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Shrnutí klíčových skutečností

- Studie prezentuje unikátní analýzu životních podmínek osob a domácností v sociálně vyloučených lokalitách (SVL) z hlediska jejich příjmů a ohrožení chudobou ve srovnání s běžnou populací. Zvláštní pozornost věnujeme míře využívání sociálních dávek a jejich účinnosti při snižování míry chudoby. Analýza je založena na unikátních datech z šetření životních podmínek v sociálně vyloučených lokalitách (SVL-SILC), provedeného v roce 2020 Agenturou pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj a z dat šetření „Životní podmínky“ (EU-SILC) Českého statistického úřadu z roku 2020.
- V domácnostech v SVL, oproti běžným domácnostem, žije v průměru více osob a jejich průměrný věk je nižší, zejména z důvodu nižšího podílu domácností důchodců. Populace SVL má výrazně nižší úroveň dosaženého vzdělání. Podíl osob, které dosáhly pouze vzdělání bez maturity tam je 85 % oproti 40 % v běžné populaci. V domácnostech žijících v SVL se až 4krát častěji setkáváme s problémem nezaměstnanosti a ekonomické neaktivity než v domácnostech běžných.
- V důsledku výrazně horší vzdělanostní úrovně a nižší ekonomické aktivity jsou ekvivalizované čisté tržní příjmy domácností v SVL o třetinu nižší než u běžné populace. Velké rozdíly mezi oběma populacemi ale přetrvávají, i pokud k pracovním příjmům přičteme důchody, sociální dávky a ostatní peněžní příjmy – v SVL má 10 % domácností nulové disponibilní příjmy, zatímco v běžné populaci domácnosti s nulovými disponibilními příjmy nejsou.

¹Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE). Poděkování patří Danielu Münichovi a Romanu Matouškovi za velmi cenné připomínky a návrhy na zlepšení studie a dále řadě kolegů za užitečné postřehy k pracovním verzím výpočtů a textu. Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub nás jako autorek.

Studie vznikla v rámci projektu „Mapování dopadů ekonomické krize a optimalizace systémů daní, dávek, exekucí a insolvenční pro zmírnění jejich nepříznivých vlivů“ (č. TL04000332), který byl spolufinancován Technologickou agenturou ČR. Studie byla vydána i díky podpoře Akademie věd ČR v rámci programu Strategie AV21.

- Naše analýza ukazuje, že český sociální systém je na osoby ohrožené chudobou zacílen dobře. Nárok na alespoň jednu sociální dávku má totiž 94 % domácností ohrožených chudobou v SVL a 73 % v běžné populaci. Z domácností běžné populace i SVL, které chudobou ohroženy nejsou, nárok na nějakou sociální dávku má jen necelá čtvrtina domácností. Navíc se zde jedná zejména o dávky nemocenské a dávky pro rodiny s dětmi, které necílí na snižování chudoby, ale mají buď povinně pojistný charakter, nebo cílí na podporu rodin.
- Zatímco v běžné populaci se mediánová domácnost pohybuje nad hranicí chudoby i s pouhým čistým tržním příjmem, v SVL nedosahuje mediánový příjem hranice chudoby, ani když do něj započítáme všechny sociální příjmy, které domácnosti pobírají. Mediánová domácnost v SVL by se přes hranici chudoby přehoupala jen v případě, že by čerpala všechny sociální dávky, na které má nárok.
- Podíl domácností pod hranicí chudoby v sociálně vyloučených lokalitách bez započítání sociálních dávek je 56,5 %. Díky pobírání sociálních dávek se tento podíl snižuje na necelých 52 %. Kdyby domácnosti pobíraly všechny sociální dávky, na které mají nárok, snížilo by se ohrožení chudobou na 45,6 %. Část domácností má tak nízké příjmy, že je systém dávek sice nevytáhne nad hranici chudoby, ale výrazně je této hranici přiblíží. Ačkoli jsou některé sociální dávky ve snižování míry ohrožení chudobou neúčinné, mohou výrazně snižovat tzv. mezeru chudoby, tedy vzdálenost příjmů od hranice chudoby.
- Jak v běžné populaci, tak v SVL je problémem nízké pobírání dávek domácnostmi, které na ně mají nárok. Největší rozdíl mezi nárokem a pobíráním existuje u příspěvku na bydlení, který má zároveň největší potenciál snižovat míru ohrožení chudobou. V SVL by na něj měla mít nárok přibližně polovina domácností, jeho pobírání ale reportuje pouze 12 % domácností. Velké rozdíly mezi pobíráním a nárokem na dávku existují i u dávek hmotné nouze a přídavek na děti.
- Objasnění a řešení důvodů, proč některé existující sociální dávky nejsou dostatečně využívány, a neplní tak roli ve zmírňování chudoby nízkopříjmových domácností, by mělo být jednou z priorit sociální politiky. Studií na toto téma se však v ČR zatím nedostává.

Study 8/2022

Poverty and Social Benefits in Socially Excluded Localities²

JUNE 2022

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ, KLÁRA KALÍŠKOVÁ, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Summary

- This study presents a unique analysis of the living conditions of individuals and households in socially excluded localities (SELs) in terms of their income and exposure to poverty, compared to the average population. Special attention is paid to the receipt of social benefits and their effectiveness in reducing poverty. The analysis is based on unique data from living conditions in a socially excluded localities survey (SEL-SILC), conducted in 2020 by the Agency for Social Inclusion of the Czech Ministry of Regional Development, and from data from the Living Conditions Survey (EU-SILC) conducted by the Czech Statistical Office in 2020.
- On average, SEL households have more members than do average households, and their average age is lower, mainly due to the lesser share of pensioner households in SELs. The population of SELs also has a significantly lower level of education. The percentage of people living in SELs without a high school diploma is 85%, compared to 40% in the general population. Households located in SELs are up to 4 times more likely to experience unemployment and economic inactivity than are average households.
- As a result of their overall significantly lower educational attainment and economic activity, the equivalised net market income of SEL households is about 33% lower than that of the general population. Large differences between the two populations persist even when pensions, social benefits, and other cash income are added to SEL employment income. For example, 10% of SEL households have zero disposable income, while there are no households with zero disposable income in the general population.

² This study represents the authors' own views and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences nor the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). The authors would like to thank Daniel Münich and Roman Matoušek for their valuable comments and advice for improving the study, and to a number of colleagues for helpful comments on working versions of the calculations and text. Any remaining errors are the authors' own.

This study was created within the project "Mapping the effects of the economic crisis and optimizing the systems of taxes, benefits, executions and insolvencies to mitigate its adverse effects" (No. TLO4000332), which was co-financed by the Technology Agency of the Czech Republic. The study was also supported by the Czech Academy of Sciences as a part of Strategy AV21.

- Our analysis shows that the Czech social system targets people at risk of poverty well. 94% of households at risk of poverty in the SEL and 73% living in the general population are entitled to at least one social benefit. Of the households in the general population and in the SEL that are not at risk of poverty, just under a quarter of households are entitled to some social benefit. These are primarily sickness and family benefits, which do not target poverty reduction, but are either compulsory insurance benefits or benefits aimed to support families.
- While in the general population, the median household is above the poverty line even based on only their own net market income, in SEL households overall, average median income falls below the poverty line even when all social income received by households is included in calculations. The median SEL household would only move above the poverty line if it were receiving all of the social benefits to which it is entitled.
- The share of households below the poverty line in SELs when social benefits are not included in the calculation is 56.5%. Thanks to the receipt of social benefits, this percentage falls to less than 52%. If households received all the social benefits to which they are entitled, SEL households at risk of poverty would be reduced to 45.6%. Some households have such low incomes that even full benefits do not lift them above the poverty line, but do bring them significantly closer to it. Although some social benefits are ineffective at reducing the risk of poverty, they can significantly reduce the so-called poverty gap, i.e., the degree to which their income falls below the poverty line.
- Low take-up of benefits by eligible households is a problem in both the general population and in SELs. The largest gap between eligibility and receipt exists for housing benefits, which has the greatest potential to reduce the at-risk-of-poverty rate. In SELs, about half of households should be eligible for housing benefits, but only 12% of households report receiving it. Large differences between receipt and entitlement also exist for assistance in material need benefits and child benefits.
- Clarifying and addressing the reasons some available social benefits are underused and thus fail to play their potential role in reducing poverty among low-income households should be a social policy priority. However, studies on this topic are still lacking in the Czech Republic.

1. Úvod

V České republice žije v sociálně vyloučených lokalitách přes 100 tisíc obyvatel, tedy necelé 1 %. Za sociálně vyloučenou je považována lokalita, **„kde dochází ke koncentraci více než 20 osob, žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (indikováno vnější identifikací).“** (Čada, 2015, s. 14)

Sociálně vyloučené lokality generují řadu problémů jak pro své obyvatele co do kvality bydlení, nemožnosti zapojení do společnosti, mezigeneračního přenosu chudoby, tak pro města, kde se vyskytují a společnost jako celek (Toušek a kol., 2018). Jak pro veřejnou debatu ohledně sociálně vyloučených lokalit, tak pro uvažování o dostupných nástrojích veřejné politiky je třeba mít k dispozici co možná nejlepší informace o životních podmínkách, příjmech a způsobech využití stávajících nástrojů sociální politiky jejich obyvateli.

Standardním zdrojem dat o životní úrovni obyvatel ČR je každoroční šetření Českého statistického úřadu „Životní podmínky“ (EU-SILC). Avšak vzhledem ke konstrukci vzorku domácností mezi respondenty tohoto šetření nejsou lidé ze sociálně vyloučených lokalit zahrnuti. Proto je o jejich příjmech a životních podmínkách jen velmi málo informací. Tuto situaci se snaží změnit Agentura pro sociální začleňování při Ministerstvu pro místní rozvoj, která v roce 2020 provedla šetření životních podmínek v sociálně vyloučených lokalitách (dále označované jako SVL-SILC). Na základě dat z tohoto průzkumu v naší studii doplňujeme některá bílá místa poznání životní úrovně obyvatel sociálně vyloučených lokalit, zejména s ohledem na výši a strukturu jejich příjmů a od toho odvozené ohrožení chudobou. Zvláštní pozornost věnujeme využívání sociálních dávek a jejich účinnosti při snižování míry chudoby.

Následující kapitola obsahuje informace o využitých datových souborech, metodologii a teoretických konceptech využívaných ve studii. Ve třetí kapitole popisujeme základní rozdíly mezi charakteristikami běžných domácností a domácností, žijících v sociálně vyloučených lokalitách, včetně rozdílů v příjmech. Ve čtvrté kapitole analyzujeme výskyt a závažnost problému chudoby a věnujeme se rozsahu pobírání sociálních dávek a jejich účinnosti při snižování podílu domácností pod hranicí chudoby a snižování mezery chudoby. Dále analyzujeme zacílení dávek sociální podpory na chudé domácnosti, a naopak míru pobírání dávek domácnostmi, které se pod hranicí chudoby nenachází.

2. Data a metodologie

2.1 Data a jejich specifika

V této studii porovnáváme situaci osob žijících v soukromých bytových domácnostech s osobami žijícími v sociálně vyloučených lokalitách (dále jen SVL). Informace o osobách žijících v bytových domácnostech, které někdy také nazýváme „běžnou populací“, čerpáme ze šetření Českého statistického úřadu Životní podmínky 2020 (EU-SILC 2020), které zahrnuje 8 618 domácností.³ Informace o osobách v SVL pak čerpáme ze šetření SVL-SILC 2020 organizovaného Agenturou pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj ČR, s daty za 1 119 domácností. Obě šetření probíhala v roce 2020 a tázala se na příjmy roku 2019. Všechny příjmové ukazatele tedy odpovídají roku 2019. Podobně při simulacích přímých daní a nároku na sociální dávky jsme pracovali s legislativou odpovídající roku 2019. Oba datové soubory obsahují váhy, které umožňují převážení šetřeného souboru tak, aby kvantifikované výsledky odpovídaly skutečné struktuře obyvatel ČR.

Ačkoli šetření SVL-SILC sbírá stejný druh informací jako šetření EU-SILC, liší se ve způsobu sběru dat a jejich struktuře.

- Zatímco v šetření EU-SILC je **jednotkou pozorování** jednotlivec, a vzorek tak obsahuje podrobné údaje o všech členech domácnosti, v SVL-SILC jsou informace o jiných členech domácnosti než respondentovi omezené a vážení dat probíhá jen na úrovni celé domácnosti. Proto v celé analýze pracujeme s jednotkou pozorování na úrovni domácnosti, a to i v případě ukazatelů, které se standardně měří na úrovni jednotlivců, např. míra ohrožení příjmovou chudobou (blíže viz další kapitola).
- Dalším důležitým rozdílem mezi oběma datovými soubory je práce s konceptem **osoby v čele domácnosti**. V šetření EU-SILC je tato osoba v každé domácnosti jasně definovaná⁴ a je zároveň respondentem. V šetření SVL-SILC nebyl koncept osoby v čele využitý a respondentem mohla být jakákoli osoba v domácnosti.

³ Šetření EU-SILC nezahrnuje tzv. kolektivní a institucionální domácnosti a osoby žijící mimo byty (v domovech důchodců, na ubytovnách apod.) včetně bezdomovců.

⁴ Pokud je domácnost tvořena jen jednou úplnou rodinou, je osoba v čele muž. Skládá-li se domácnost z více úplných rodin (více manželských/partnerských párů), rozhoduje při určování osoby v čele pracovní aktivita a výše příjmů (osobou v čele je osoba s nejvyššími příjmy, pokud v domácnosti nikdo nemá pracovní příjmy, je v čele vždy rodič). V neúplných rodinách je osobou v čele rodič, je-li pracující, pokud rodič není pracující, je v čele domácnosti dítě s nejvyšším příjmem. Ve třígenerační neúplné rodině (rodič, dítě, vnouče) má prioritu osoba pracující nebo ta s nejvyšším příjmem. Osoby přičleněné k neúplné rodině z důvodu společného hospodaření (např. sourozenec rodiče) nemohou být v čele domácnosti. Je-li domácnost tvořena nerodinnou domácností, tj. osobami, které nejsou spojeny partnerským vztahem ani vztahem rodič–dítě, pak při určení osoby v čele rozhoduje v prvním stupni pracovní aktivita a ve druhém stupni výše příjmů. (zdroj: Pokyny pro tazatele Výběrového šetření o příjmech a životních podmínkách 2020)

Proto jsme pro účely srovnání základních charakteristik osob v domácnostech identifikovali pomocí několika kritérií osobu v čele a jejího partnera v jednotlivých domácnostech datového souboru SVL-SILC. Respondenti v šetření SVL-SILC splňují kritéria pro osobu v čele domácnosti jen v 53 % domácností. Detailnější srovnání charakteristik osoby v čele (a partnera/partnerky osoby v čele) v datech SVL-SILC a EU-SILC není možné, neboť data SVL-SILC neobsahují dostatečně detailní informace o všech členech domácnosti.

2.2 Metodologie a definice používaných konceptů

Hlavní zaměření této studie se týká příjmové situace domácností v sociálně vyloučených lokalitách, jejich ohrožení chudobou a způsobu, jak příjmovou situací domácností ovlivňují sociální dávky. Pro analýzu každé této oblasti je třeba definovat teoretické koncepty, které využíváme.

Příjmové koncepty

Ve studii využíváme následující definice příjmu domácností:

Čisté pracovní příjmy: Jde o příjmy ze zaměstnání a podnikání všech osob v domácnosti, které jsou zdaněné podle legislativy platné v roce 2019.⁵

Ostatní peněžní příjmy: Kromě příjmů pracovních mají některé domácnosti také příjmy z kapitálového majetku, prodeje a pronájmu, penzijního a životního pojištění nebo z jiných druhů pojištění.

Důchody: Jsou důležitou příjmovou kategorií všech osob žijících v domácnosti, do které se zahrnují jak důchody starobní a pozůstalostní, tak i důchody invalidní.

Sociální dávky: Tato skupina zahrnuje příjmy z dávek státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné) a pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení), dávky nemocenského pojištění, dávky podpory v nezaměstnanosti, dávky péče o děti a jiné sociální příjmy.

⁵ K výpočtu čistých příjmů domácností v běžné populaci využíváme model TAXBEN (viz Dušek, Kalíšková a Münich, 2013), pro domácnosti ze SVL počítáme čisté příjmy separátně. Šetření SVL-SILC má totiž několik nedostatků, které nám neumožňují použití modelu TAXBEN a mohou také způsobit nepřesnosti v našich výsledcích. Hlavní nedostatek se týká toho, že u příjmů dalších osob v domácnosti (kromě osoby respondenta) není jasné, zda jsou reportované údaje hrubými, nebo čistými příjmy. My pracujeme s předpokladem, že se jedná o příjmy čisté (blíže viz Jašek, 2021). Pro výpočet čistých pracovních příjmů domácností v SVL tedy nejprve vypočítáme čisté příjmy respondenta (u těch respondentů, kteří reportují příjmy hrubé) a k nim pak přičteme příjmy všech ostatních osob v domácnosti (o kterých předpokládáme, že jsou čisté).

Sociální příjmy: Souhrnný název pro příjmy z důchodů a sociálních dávek. Zde rozlišujeme dva důležité koncepty – *pobírání* a *nárok*. *Pobírání* je založeno na údajích vykazovaných v šetřeních EU-SILC a SVL-SILC, kde se respondentů tazatelé ptají, zda jejich domácnost danou sociální dávkou pobírá a v jaké výši.⁶ Pobírání tedy vyjadřuje reálné využívání systému sociálních dávek. To se ale z různých důvodů (chyby ve vykazování, neznalost systému, nepobírání) může výrazně lišit od toho, na jaké dávky mají domácnosti nárok. Proto navíc simulujeme *nárok* domácností na ty sociální dávky, u kterých jsme schopni nárok a výši dávky odvodit z údajů dostupných v datech (jedná se o přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení). Simulace provádíme pomocí modelu TAXBEN v případě běžné populace, zatímco u domácností žijících v SVL simulace modelujeme separátně.⁷

Ekvivalizovaný příjem: Pro výpočet míry ohrožení příjmovou chudobou se příjmy domácnosti přepočítávají na spotřební jednotku, kdy je zohledněn počet osob v domácnosti a jejich věkové složení⁸. *Ekvivalizovaný příjem* pak označuje čistý příjem připadající na každou spotřební jednotku domácnosti.

Pro analýzu dopadů daní a dávek na příjmovou chudobu a nerovnosti definujeme několik příjmových konceptů⁹, na které poté aplikujeme standardní definice příjmové chudoby. Vymezení těchto konceptů znázorňuje **Tabulka 1**.

Tabulka 1: Definice příjmových konceptů

	Příjmy všech členů domácnosti přepočtené na spotřební jednotku:			
	čisté pracovní příjmy	ostatní peněžní příjmy	důchody	sociální dávky
<i>Ekvivalizované čisté tržní příjmy</i>	x	x		
<i>Ekvivalizované čisté tržní příjmy a důchody</i>	x	x	x	
<i>Ekvivalizované disponibilní příjmy (pobírání)</i>	x	x	x	x (pobírání)
<i>Ekvivalizované disponibilní příjmy (nárok)</i>	x	x	x	x (nárok)

⁶ V šetření SVL-SILC je u několika dávek problém s reportovanými hodnotami, neboť tazatelé se respondentů ptají na to, zda danou dávkou pobírá on, ale nezjišťují, jestli ji nepobírají jiné osoby v domácnosti. Tento problém se týká rodičovského příspěvku, podpory v nezaměstnanosti a nemocenských dávek. U těchto dávek je tedy nutné se dívat na informace pro osoby žijící v SVL s velkou opatrností.

⁷ Z důvodu odlišné struktury dat opět nelze využít pro simulace model TAXBEN.

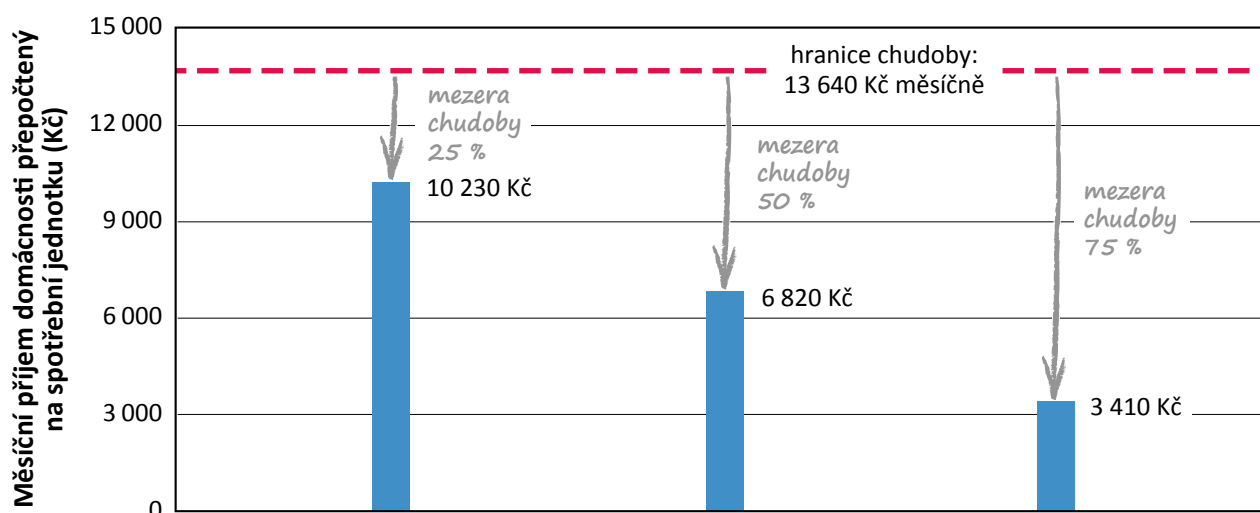
⁸ Spotřební (ekvivalentní) jednotky jsou Eurostatem definovány takto: první dospělá osoba v domácnosti má váhu 1, každý další dospělý člověk má váhu 0,5 a každé dítě do 13 let věku má váhu 0,3.

⁹ Se stejnou definicí pracují např. Lustig a Higgins, 2013.

Koncepty chudoby

Míru ohrožení chudobou definujeme v souladu se standardní definicí Eurostatu jako podíl domácností s ekvivalizovaným příjmem pod hranicí chudoby.¹⁰ **Hranice chudoby** je pak definována jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu v celé populaci. Jde tedy o koncept relativní chudoby, který není odvozen z absolutní úrovně příjmů, ale z úrovně rozložení příjmů domácností v dané zemi. Pro rok 2019 byla hranice příjmové chudoby rovna částce 163 680 Kč na spotřební jednotku za rok (13 640 Kč měsíčně). Domácnosti ohrožené příjmovou chudobou jsou tedy ty, jejichž roční ekvivalizovaný příjem spadl pod tuto hranici. Ohrožení chudobou lze sledovat pro různé definice příjmů (viz **Tabulka 1**) a na základě změn v podílu domácností ohrožených chudobou pak analyzovat, jak je míra ohrožení chudobou ovlivňována různými typy sociálních příjmů.

Graf 1: Znázornění konceptu hranice a mezery chudoby

Dalším důležitým ukazatelem příjmové chudoby je tzv. **mezera chudoby**. Ta říká, jak daleko od hranice chudoby se domácnost příjmově nachází, tedy v jak „hluboké“ chudobě žije. Tento ukazatel se počítá jako vzdálenost příjmu domácnosti od hranice chudoby, vyjádřená jako procento výše hranice chudoby¹¹. Mezera chudoby je pro lepší pochopení znázorněna v **Grafu 1**.

¹⁰ Standardní definice je podíl osob s ekvivalizovaným příjmem domácnosti pod hranicí chudoby, zatímco my pracujeme s podílem domácností. Je to proto, že váhy uvedené v datech SVL-SILC přepočítávají osoby v šetření na populaci jsou na úrovni domácností, pracujeme tedy v celé analýze na úrovni domácností. Výsledky to téměř neovlivňuje. Naše odhady říkají, že v běžné populaci bylo v roce 2019 9,7 % domácností ohrožených chudobou, zatímco podle výsledků ČSÚ žilo v roce 2019 v ohrožení chudobou 9,5 % osob v ČR. Zdá se tedy, že analýza na úrovni domácností dává velmi podobné výsledky jako ta na úrovni jedinců, pravděpodobně se tedy počty osob v domácnostech ohrožených chudobou a těch, které ohrožené chudobou nejsou, příliš neliší.

¹¹ Mezera chudoby = (hranice chudoby-ekvivalizovaný příjem průměrné domácnosti ohrožené chudobou)/hranice chudoby*100

Velikost mezery chudoby domácností se pohybuje od 0 do 100 %. Čím vyšší procento, tím dále od hranice chudoby jsou domácnosti ohrožené chudobou a tím vyšší dodatečný příjem by domácnost musela získat, aby se z chudoby vymanila.¹² Stejně jako u míry ohrožení chudobou lze i mezeru chudoby počítat pro různé typy příjmů domácností a sledovat, jak jednotlivé složky sociálního systému snižují vzdálenost chudých domácností od hranice chudoby.

Cílenost sociálních dávek

Ve studii používáme ukazatele popisující cílenost (nebo naopak necílenost) sociálních dávek na domácnosti ohrožené příjmovou chudobou. Díváme se tedy na domácnosti, které jsou na základě svých tržních příjmů a důchodů ohrožené příjmovou chudobou a ptáme se, na které sociální dávky mají nárok. Ukazatel tzv. **pokrytí chudých** počítá podíl domácností pod hranicí chudoby (na základě čistých tržních příjmů a důchodů), které jsou „pokryté“ danou sociální dávkou, tedy pobírají ji/mají na ni nárok. Ukazatel pokrytí říká, jak daná sociální dávka cílí na chudé, tedy jaký podíl chudých domácností ji čerpá nebo může čerpat.

Ukazatel tzv. **pokrytí nechudých** naopak sleduje podíl domácností, které jsou pokryty sociální dávkou (pobírají ji, nebo na ni mají nárok), ačkoli se nenachází pod hranicí chudoby (na základě jejich čistých tržních příjmů a důchodů). Tento ukazatel ilustruje, do jaké míry daná sociální dávka cílí na nechudé domácnosti.

3. Srovnání domácností v běžné populaci a v sociálně vyloučených lokalitách

Sociální vyloučení má vícero rozměrů, kromě ekonomického i sociální, politický či kulturní a dopadá jak na jedince, tak na fungování celé rodiny. V této kapitole podrobně porovnááme populaci sociálně vyloučených lokalit s běžnou populací v Česku, počínaje základními charakteristikami těchto populací až k detailnějšímu porovnání jejich životních podmínek, měřených na základě materiální deprivace a deprivace v bydlení a jejich příjmové úrovně. Bližší pohled na charakteristiky a příjmovou situaci domácností v SVL nám umožňuje posoudit dostatečnost, nebo nedostatečnost sociální pomoci, která je této populaci nabízena a případně navrhnout nové přístupy k řešení problematiky sociálního vyloučení v Česku.

¹² Kdyby průměrná domácnost, ohrožená příjmovou chudobou, měla ekvivalizovaný příjem rovný polovině hranice chudoby, byla by mezeru chudoby 50 %. Při hranici chudoby ve výši 163 680 Kč ročně by tak musela tato domácnost získat dodatečných asi 82 tisíc Kč ročně na jednotku, aby se dostala z ohrožení příjmovou chudobou.

3.1 Základní charakteristiky domácností

První srovnání běžné a sociálně vyloučené populace nabízí **Tabulka 2**. Domácnosti v SVL jsou v průměru o něco větší než běžné domácnosti Česka. To je do jisté míry způsobeno vyšším průměrným počtem dětí v těchto domácnostech. Zároveň 10 % domácností v SVL představují domácnosti s jediným rodičem, tedy samoživitelem.¹³ Mezi běžnými domácnostmi samoživitelé představují jen 6 % domácností, tedy necelou polovinu.

Porovnáme-li věk členů domácnosti, populace v SVL je v průměru výrazně mladší než populace běžná. Osoba v čele domácnosti (a jeho nebo její partner/ka, pokud je v domácnosti přítomen/přítomna) v SVL mají v průměru 45 let, kdežto v běžné české populaci je to zhruba o 10 let více. To je způsobeno výrazně vyšším zastoupením domácností důchodců v běžné populaci, jak ilustruje **Graf 2**.

Tabulka 2: Charakteristiky běžných domácností a domácností v SVL

	Počet členů domácnosti	Počet dětí v domácnosti*	Průměrný věk dětí	Věk osoby v čele	Věk partnera/ky	Žena v čele domácnosti	Samoživitel **
Běžná populace	2,34	0,54	10,8	54,4	49,5	25 %	6,0 %
SVL	2,59	0,73	9,6	45,4	44,1	17 %	9,0 %

Poznámka: Tabulka uvádí průměrné hodnoty charakteristik domácností běžné populace (zdroj: data EU-SILC 2020) a populace žijící v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020). Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR. U posledních dvou sloupců jsou zobrazeny podíly domácností s danou charakteristikou.

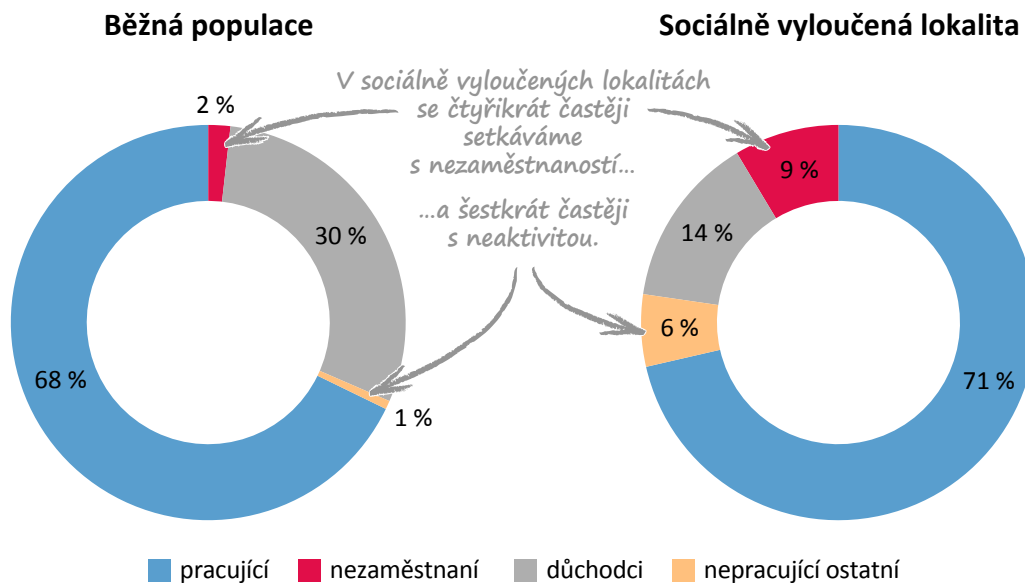
**Jde o počet vyživovaných dětí (osob v předškolním věku, na základní škole nebo připravujících se na povolání – učni, studenti, nejvýše do věku 25 let včetně).*

***Osoba v čele domácnosti je samoživitel nebo samoživitelka, tedy žije ve společné domácnosti s vlastními dětmi, ale bez druhého rodiče.*

V **Grafu 2** vidíme členění domácností v SVL a běžných domácností dle ekonomické aktivity jejich členů. V průměrné české populaci je přibližně 68 % domácností pracujících, kde je alespoň jeden člen domácnosti ekonomicky aktivní, a 30 % domácností tvoří nepracující důchodci. V SVL tvoří pracující domácnosti 71 %, ale domácností nepracujících důchodců je pouze 14 %, což se odráží ve věkové struktuře domácností, jak jsme viděli v **Tabulce 2**.

¹³ Samoživitelství většinou označuje rodiče, který vychovává, živí a stará se o své děti sám, bez cizí pomoci. V českém legislativním systému je pak zakotven pojem osamělý rodič: „Osamělými se rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou nebo s partnerem.“ (Zákoník práce, § 350). My v naší analýze definujeme samoživitele jako osobu, která žije ve společné domácnosti s vlastními nezaopatřenými dětmi, a v takové domácnosti zároveň nežije druhý rodič těchto dětí.

Graf 2: Druhy domácností podle pracovní aktivity

Poznámka: Graf znázorňuje podíly domácností podle ekonomické aktivity v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami tak, aby odpovídaly složení populace ČR. Díváme se na 4 typy domácností: pracující (alespoň jeden člen domácnosti je ekonomicky aktivní), nezaměstnaní (nikdo v domácnosti není ekonomicky aktivní a alespoň jeden člen je nezaměstnaný), důchodci (nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný, aspoň jeden člen je nepracující důchodce) a nepracující ostatní (ostatní neaktivní domácnosti, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný ani důchodce).

Oproti běžné populaci je v SVL vyšší počet ekonomicky neaktivních domácností. To jsou takové, kde ani jeden člen domácnosti není ekonomicky aktivní a alespoň jeden člen domácnosti je buď nezaměstnaný nebo neaktivní (vyjímaje domácnosti tvořené nepracujícími důchodci). Konkrétně jde o 15 % domácností v SVL (9 % nezaměstnaných a 6 % ostatních neaktivních) oproti 2 % domácností v běžné populaci.

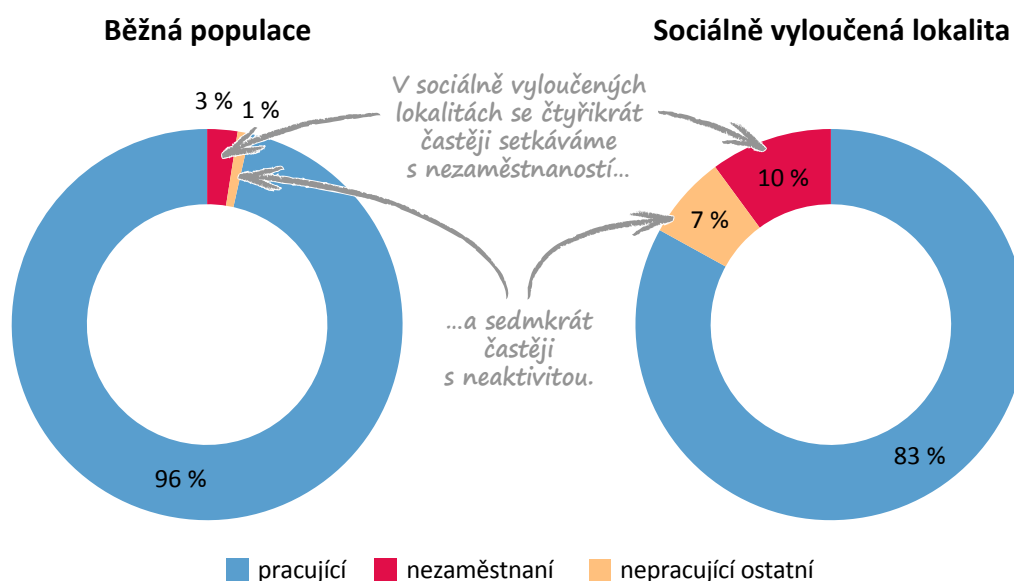
Ze srovnání základních charakteristik domácností je patrné, že v běžné populaci je výrazně vyšší podíl domácností důchodců než ve vyloučených lokalitách, což může být způsobeno kratší dobou dožití osob v SLV (Sál, 2021). Protože by vyšší podíl důchodců v běžných domácnostech mohl ovlivnit interpretaci dalších výstupů této studie, ve zbytku třetí kapitoly domácnosti důchodců z analýzy vylučujeme.¹⁴ Dostáváme tak srovnatelnější vzorek domácností v SVL a běžných domácností, a to zejména co se týče počtu členů domácnosti, počtu dětí a věku členů domácnosti¹⁵.

¹⁴ Počet pozorování v běžné populaci tímto omezením klesne z 8 618 na 5 132 pozorování a v sociálně vyloučených lokalitách z 1 119 na 1 007 pozorování.

¹⁵ Detailní srovnání základních charakteristik domácností s vyloučením domácností důchodců viz Tabulka P1 v příloze.

Jak je patrné z **Grafu 3**, po vyloučení domácností důchodců je podíl ekonomicky aktivních domácností v běžné populaci 96 %, ale v sociálně vyloučených lokalitách pouze 83 %, kde zbytek tvoří domácnosti nezaměstnaných (10 %), nebo ostatních nepracujících (7 %). Kdybychom se teoreticky dívali jen na domácnosti se dvěma dospělými, setkali bychom se v SVL s jedním nezaměstnaným v každé čtvrté domácnosti a v běžné populaci až v každé 16. domácnosti.

Graf 3: Druhy nedůchodcovských domácností dle ekonomické aktivity

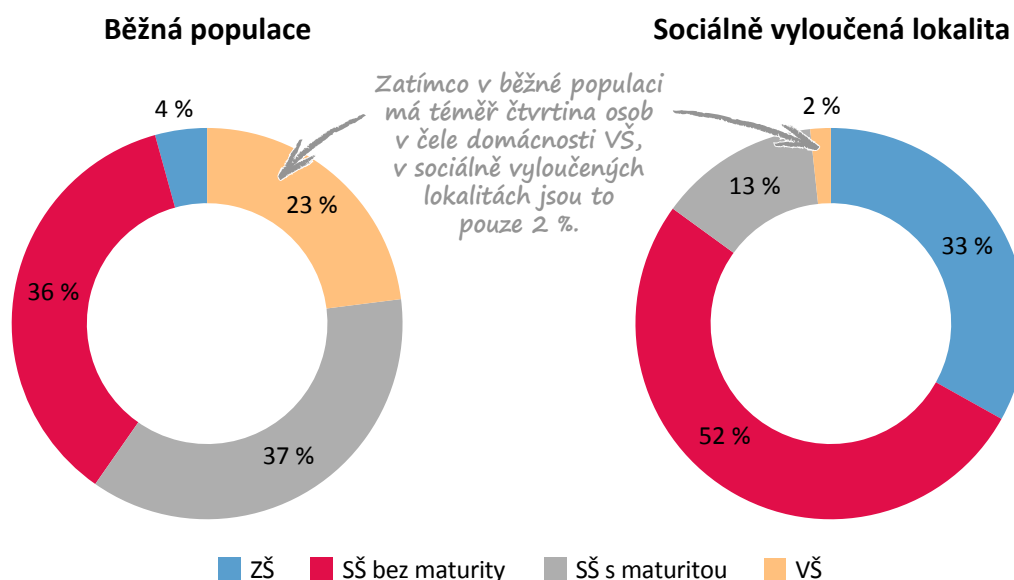
Poznámka: Graf ukazuje charakteristiky nedůchodcovských domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR. Díváme se na 3 typy domácností: pracující (alespoň jeden člen domácnosti je ekonomicky aktivní), nezaměstnaní (nikdo v domácnosti není ekonomicky aktivní a alespoň jeden člen je nezaměstnaný) a nepracující ostatní (ostatní neaktivní domácnosti, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný).

Poslední základní charakteristikou domácností je nejvyšší dosažené vzdělání osoby v čele domácnosti (**Graf 4**). Pro lepší porovnání srovnáváme opět pouze nedůchodcovské domácnosti. Nejvýraznější rozdíl mezi běžnou populací a populací v SVL je v zastoupení osob s maximálně ukončeným základním vzděláním. Zatímco v běžné populaci je tento podíl pouhých 4 %, v SVL je to celých 33 %, tedy celá třetina.

Středního vzdělání bez maturity pak v SVL dosáhla polovina osob v čele domácnosti, zatímco v běžných domácnostech pouze třetina. Vysokoškolské vzdělání mají v SVL jen 2 % oproti 23 % v běžných domácnostech. Tyto obrovské rozdíly jsou o to závažnější, že se promítají nejen do sociálně-ekonomických podmínek domácností, ale mají dopad

i na úroveň vzdělání dětí.¹⁶ To vede k mezigeneračnímu prohlubování chudoby těchto domácností. V málo sociálně mobilní společnosti, do které se řadí i Česko (Basl, 2006; Matějů, Straková a Veselý, 2010), se tak v sociálně vyloučených oblastech vytváří začarovaný kruh, ze kterého je velmi těžké se mezigeneračně vymanit.

Graf 4: Nejvyšší dosažené vzdělání osoby v čele nedůchodcovských domácností

Poznámka: Graf ukazuje výši vzdělání osoby v čele domácnosti v nedůchodcovských domácnostech v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

3.2 Životní podmínky domácností

Deprivace v oblasti bydlení

Rozdílná úroveň vzdělání a ekonomické aktivity mezi běžnými domácnostmi a těmi v SVL se promítá i do jejich životních podmínek, včetně typu a kvality bydlení. V následujících tabulkách vidíme rozdíly v typech bydlení (**Tabulka 3**) a ve výskytu problémů s bydlením (**Tabulka 4**).

Téměř všechny nedůchodcovské domácnosti v běžné populaci bydlí v rodinném domě nebo v bytě a mají svoji vlastní koupelnu a záchod. V pronájmu bydlí 20 % běžných domácností, zbytek pak bydlí v domě nebo bytě v osobním vlastnictví, případně v družstevním bytě.

¹⁶ Více o mezigenerační mobilitě viz Bjorklund and Salvanes (2011), Black and Devereux (2010).

V SVL je situace s bydlením podstatně horší. Přibližně 20 % nedůchodcovských domácností bydlí v jiném druhu budovy, než je rodinný nebo bytový dům, a nemá k dispozici vlastní záchod a koupelnu. U příbuzných bydlí 10 % domácností, v pronájmu přibližně dvě třetiny domácností.

Domácnosti v SVL se od běžných domácností liší nejen typem a vybavením bydlení, ale také jeho velikostí. Jedním ze způsobů měření velikosti bydlení je počet místností připadající na jednu osobu (spotřební jednotku).¹⁷ V běžných domácnostech připadá na jednu spotřební jednotku 2,2 místnosti, v SVL pouze 1,5 místnosti.

Tabulka 3: Srovnání dle typu bydlení a vybavení nedůchodcovských domácností

	bydlení v domě nebo bytě	bydlení u příbuzných	bydlení v podnájmu	mají k dispozici		počet místností na spotřební jednotku
				vlastní koupelnu	vlastní záchod	
Běžná populace	99,5 %	4,0 %	20 %	99 %	99 %	2,20
Sociálně vyloučená lokalita	79,3 %	10,0 %	70 %	78 %	78 %	1,50

Poznámka: Tabulka ilustruje základní charakteristiky bydlení v nedůchodcovských domácnostech z běžné populace (zdroj: data EU-SILC 2020) a z populace v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Domácnosti v SVL se od zbytku populace neliší jen typem bydlení, ale také jeho výrazně nižší kvalitou a množstvím problémů, se kterými se v bytech potýkají. Zatékání střechou nebo vlhkost v bytě, příp. domě řeší 18 % nedůchodcovských domácností v SVL oproti 7 % v běžné populaci. Domácnosti v SVL se podstatně více potýkají s hlukem (až 62 % domácností oproti 14 % běžných domácností) a se znečištěním nebo špínou (54 % domácností oproti 9 % běžných domácností).

Celkový stupeň deprivace v oblasti bydlení,¹⁸ který zachycuje jak vybavení bydlení, tak i jeho stav, je výrazně vyšší v domácnostech v SVL než v běžných domácnostech. Domácnosti v SVL vykazují průměrně stupeň deprivace v bydlení rovný téměř každé 2., domácnosti v SVL se tedy průměrně týkají dvě ze čtyř kritérií deprivace v bydlení.

¹⁷ Přepočítání na spotřební (ekvivalentní) jednotky se využívá často k zohlednění nejen velikosti domácnosti, ale i jejího demografického složení a pro zahrnutí tzv. úspor z rozsahu. Dle definice EU jsou jednotky definovány takto: první dospělá osoba v domácnosti má váhu 1, každý další dospělý člověk má váhu 0,5 a každé dítě do 13 let věku má váhu 0,3.

¹⁸ Stupeň deprivace v bydlení se pohybuje na škále 0-4 a je počítán jako počet oblastí, u kterých respondent uvede, že má problém s bydlením. Jedná se o tyto čtyři oblasti: 1. má problém s vlhkostí v bytě/domě, 2. nemá koupelnu uvnitř bytu, 3. nemá splachovací záchod v bytě, 4. má problém s nedostatkem světla (tmavý byt).

V běžných domácnostech je stupeň deprivace rovný jen 0,1. Průměrně se tedy potýká pouze jedna z deseti domácností s některým z kritérií deprivace v bydlení. Detailní analýzou deprivace v bydlení osob v SVL se zabývá např. studie Šmoldas a Lang (2021).

Tabulka 4: Podíly nedůchodcovských domácností s problémy s bydlením

	Problémy se stavem bytu, domu			stupeň deprivace v bydlení*
	zatékání střechou, vlhkost	hluk	znečištění, špína	
Běžná populace	7 %	14 %	9 %	0,10
Sociálně vyloučená lokalita	18 %	62 %	54 %	1,92

Poznámka: Tabulka ilustruje problémy s bydlením v nedůchodcovských domácnostech v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

**Stupeň deprivace v bydlení (dle definice EU) v hodnotě 0-4. Jde o počet případů z celkem 4 kritérií: má problém s vlhkostí v bytě/domě; nemá koupelnu uvnitř bytu; nemá splachovací záchod v bytě; má problém s nedostatkem světla (tmavý byt).*

Finanční těžkosti

Dalším aspektem životních podmínek domácností je vedle míry deprivace domácností v oblasti bydlení také materiální deprivace a finanční těžkosti domácností, které úzce souvisí s příjmovou úrovní domácností, na kterou se zaměřujeme v další podkapitole.

Finančními těžkostmi rozumíme sníženou schopnost domácností splácet běžné platby v termínu a vycházet s příjmy. Obojí se pak úzce pojí s problémem exekucí. I v těchto finančních charakteristikách pozorujeme velké rozdíly mezi nedůchodcovskými domácnostmi v běžné populaci a v SVL (**Tabulka 5**). Běžné domácnosti nemají v průměru problém hradit pravidelné platby za nájemné, energie, splátky půjček a úvěrů a nemají ani jiné větší obtíže vycházet se svými příjmy. Proto také pouze 2 % běžných domácností čelilo podle výsledků šetření SILC v roce 2019 exekuci.

Zcela opačná situace se odehrává v SVL. Tam 59 % domácností vychází se svými příjmy s obtížemi, což se pak většinou promítá do jejich neschopnosti platit pravidelné účty za nájem a energie (v průměru se to stává až 44 % domácnostem) nebo splácet půjčky a úvěry (zde jde o 34 % domácností). V SVL 39 % domácností někdy v minulosti nebo v době šetření čelilo exekuci.

Materiální deprivace

Rozdíly ve finanční situaci mezi běžnými domácnostmi a těmi v SVL se projevují i ve stupni materiální deprivace. Materiální deprivace je měřena počtem finančních oblastí, se kterými má daná domácnost potíže a nabývá hodnoty 0 až 9 (viz poznámka pod **Tabulkou 5**). Zatímco průměrná domácnost v běžné populaci nemá potíže s žádnou, nebo s jednou finanční oblastí (materiální deprivace je rovna hodnotě 0,5), v SVL má průměrná domácnost finanční potíže v téměř 4 oblastech.

Tabulka 5: Podíly nedůchodcovských domácností s finančními těžkostmi a stupeň materiální deprivace

	Náklady na bydlení: velká finanční zátěž	Dluhy za nájemné nebo energie*	Dluhy za splátky půjček a úvěrů	Exekuce**	Domácnost vycházela s příjmy		Materiální deprivace***
					s obtížemi nebo velkými obtížemi	s velkými obtížemi	
Běžná populace	15 %	3 %	1 %	2 %	12 %	3 %	0,50
Sociálně vyloučená lokalita	33 %	44 %	34 %	39 %	59 %	18 %	3,67

Poznámka: Tabulka ilustruje četnost finančních problémů v nedůchodcovských domácnostech v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde není nikdo ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

*Jde o dluhy (neschopnost zaplatit v termínu) v posledních 12 měsících za nájemné za byt nebo platby za teplo, elektřinu, plyn, vodu.

**V SVL byli respondenti tázáni, zda musela domácnost někdy v minulosti čelit exekuci. V běžných domácnostech se tato otázka vztahuje jen na uplynulý rok.

***Stupeň materiální deprivace (dle definice EU) v hodnotě 0–9. Jde o počet případů z celkem 9 hledisek finančních problémů: problém s placením (nájemného, pravidel, plateb, hypotéky nebo ostat. půjček), nemůže si dovolit zaplatit dovolenou, jíst obden maso, dostatečně vytápět byt, nebo zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 11 200 Kč, nemůže si dovolit pračku, barevný televizor, telefon nebo auto.

3.3 Příjmy domácností

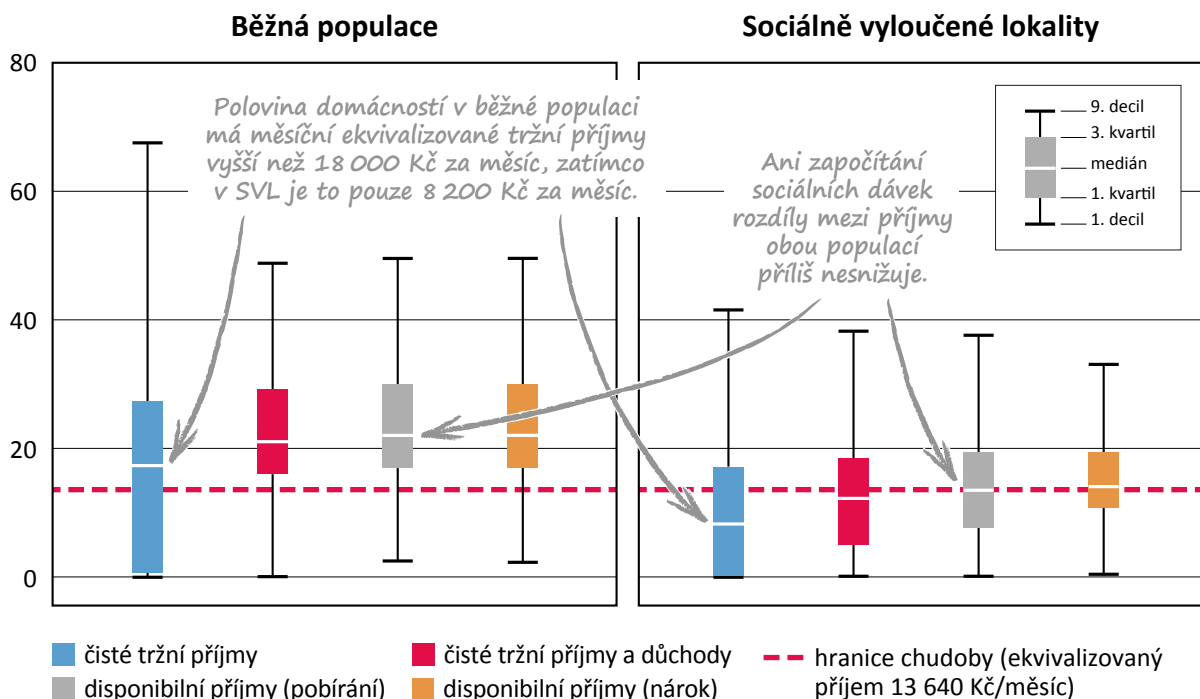
Po základním srovnání charakteristik domácností v běžné populaci a v SVL se v této kapitole podrobněji zaměřujeme na srovnání jejich příjmů. Z důvodu odlišného počtu osob a věkového složení osob v domácnostech v běžné populaci a v SVL porovnáváme v této kapitole vyšší ekvivalizovaných příjmů, tedy příjmů přepočtených na spotřební jednotku.¹⁹ Tyto příjmové koncepty nám v další kapitole umožní sledovat míru ohrožení příjmovou chudobou v domácnostech v běžné populaci a v SVL. Pro účely této analýzy sledujeme 4 typy ekvivalizovaných příjmů (popsané detailně výše v **Tabulce 1**):

¹⁹ V této podkapitole srovnáváme příjmy všech typů domácností, tedy domácností důchodců i nedůchodcovských, abychom mohli blíže sledovat vliv zahrnutí důchodů do příjmů domácnosti na jednotlivá měřítka chudoby a jak se tento vliv liší v běžné populaci a v sociálně vyloučených lokalitách.

1. Ekvivalizované čisté tržní příjmy: součet pracovních a ostatních příjmů domácností.
2. Ekvivalizované čisté tržní příjmy + důchody.
3. Ekvivalizované disponibilní příjmy: čisté tržní příjmy + důchody + sociální dávky,
 - a. na základě reálného pobírání sociálních dávek,
 - b. na základě nároku na sociální dávky.

Srovnání základních charakteristik domácností v předcházející kapitole ukázalo, že v SVL mají osoby v čele domácnosti výrazně nižší vzdělání a je zde nižší procento ekonomicky aktivních osob. To přirozeně vede k velmi rozdílné úrovni příjmů domácností mezi dvěma sledovanými populacemi. **Graf 5** srovnává rozdělení ekvivalizovaných příjmů domácností v běžné populaci a v SVL.

Graf 5: Příjmové rozdělení podle různých definic ekvivalizovaných příjmů

Poznámka: Graf ilustruje rozdělení různých typů ekvivalizovaných příjmů domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020) v Kč za měsíc (přepočteno z ročních hodnot). Ekvivalizované příjmy jsou příjmy domácnosti přepočítané na spotřební jednotku, tj. na počet osob v domácnosti a jejich věkové složení. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

- Příjmy domácností jsou na první pohled výrazně nižší v SVL než v běžné populaci. Průměrný čistý tržní příjem na spotřební jednotku je v běžné populaci ve výši 19 400 Kč měsíčně, zatímco v SVL je to o třetinu méně (necelých 13 000 Kč měsíčně, viz **Tabulka P2** v příloze). Mediánové hodnoty jsou ještě vzdálenější – zatímco polovina domácností v běžné populaci má měsíční ekvivalizované tržní příjmy vyšší než 18 000 Kč za měsíc, v SVL je to méně než polovina této částky (8 200 Kč za měsíc).
- Velké rozdíly v rozdělení příjmů mezi běžnou populací a SVL jsou mimo jiné způsobené tím, že 40 % domácností v SVL má nulové čisté tržní příjmy oproti 27 % domácností v běžné populaci (**Graf P1** v příloze). Relativně vysoký podíl domácností s nulovými příjmy v běžné populaci je z velké části způsoben vysokým podílem domácností důchodců, které mají sice nulové pracovní příjmy, ale nenulové důchody. Díváme-li se pouze na příjmy nedůchodcovských domácností (**Graf P2**), je podíl domácností s nulovými příjmy v běžné populaci zanedbatelný. V SVL nemá ale ani po vyloučení domácností důchodců 30 % domácností žádné tržní příjmy.
- Podobné rozdíly pozorujeme po započítání sociálních příjmů. Přidáním důchodů se rozdíly mezi běžnou populací a SVL ještě prohlubují, protože podíl důchodců je v běžné populaci vyšší. Ani započítání sociálních dávek rozdíly mezi příjmy obou populací příliš nesnižuje – průměrné disponibilní příjmy jsou v běžné populaci stále o třetinu vyšší než v SVL (26 tisíc Kč měsíčně v běžné populaci vs. 17 tisíc v SVL).
- Zatímco v běžné populaci se mediánová domácnost pohybuje nad hranicí chudoby, i když se díváme jen na čistý tržní příjem, v SVL nedosahuje mediánový příjem hranice chudoby, ani když do něj započítáme všechny sociální příjmy, které domácnosti pobírají (13 200 Kč mediánový příjem vs. 13 600 Kč hranice chudoby vyznačená v **Grafu 5** červenou linií). Mediánová domácnost v SVL by se přes hranici chudoby přehoupla jen v případě, že by čerpala všechny sociální dávky, na které má nárok.
- I po započtení všech sociálních příjmů (důchodů a sociálních dávek) má 10 % domácností v SVL stále nulové disponibilní příjmy (viz **Graf P1**). Jedná se téměř výlučně o nedůchodcovské domácnosti (viz **Graf P2**). V běžné populaci mají po započtení sociálních příjmů všechny domácnosti nenulový příjem.

4. Chudoba v sociálně vyloučených lokalitách a role sociálních dávek při jejím snižování

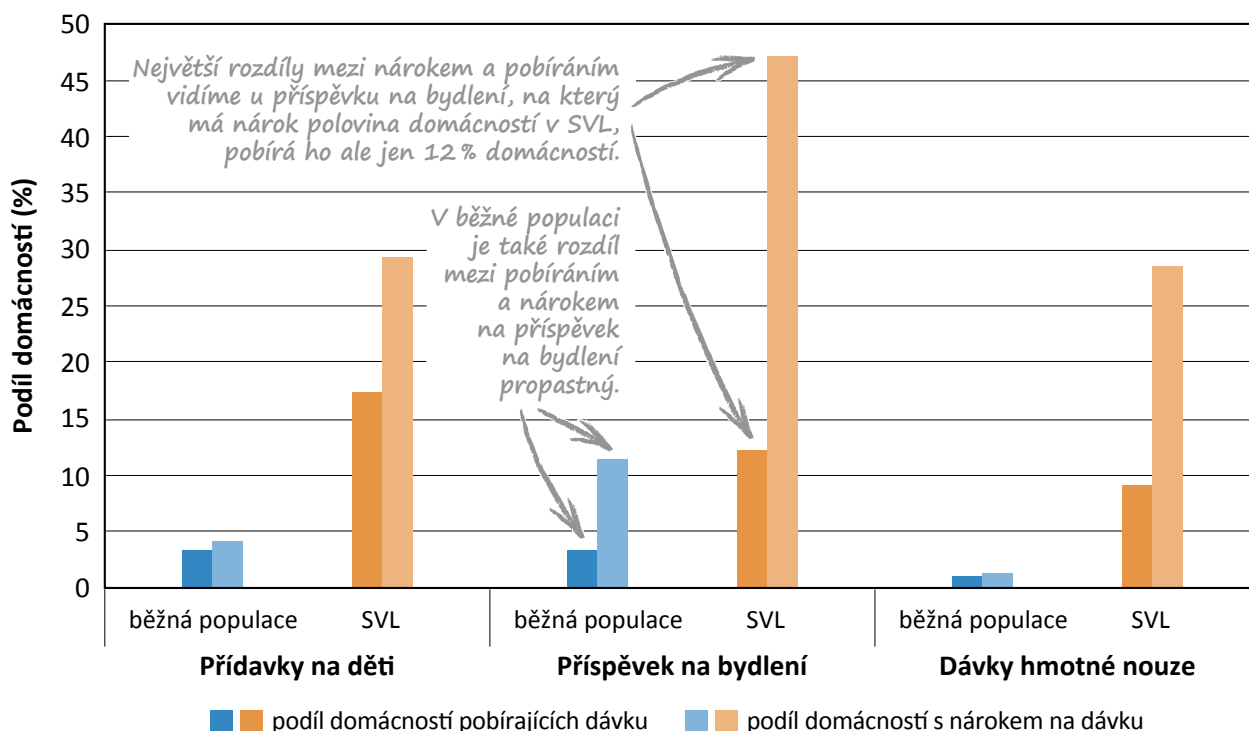
Dříve než se budeme věnovat analýze chudoby v sociálně vyloučených lokalitách a roli sociálních dávek ve snižování příjmové chudoby, je potřebné zmapovat typy sociálních dávek v Česku, jejich výši a reálné využívání. Podrobněji se zde díváme na příjmy z dávek státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné) a pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení), dávky nemocenského pojištění, dávky podpory v nezaměstnanosti, dávky pěstounské péče a jiné sociální příjmy.

4.1 Nárok na sociální dávky a jejich pobírání

V sociálně vyloučených lokalitách pozorujeme nižší míru pobírání sociálních dávek mezi oprávněnými domácnostmi než v běžné populaci. Celkový podíl domácností, které dávky pobírají, je v SVL vyšší, ale to je dáno výrazně vyšším podílem domácností, které mají na sociální dávky nárok. Rozdíly mezi nárokem a reálným pobíráním sociálních dávek mohou být způsobené různými faktory jako například chybou v reportování, neznalostí sociálního systému, stigmatizací spojenou s pobíráním sociálních dávek nebo složitostí systému žádostí.

V **Grafu 6** je znázorněno reálné čerpání vybraných sociálních dávek a vypočtený podíl domácností, které na tyto dávky mají nárok, na základě simulovaného výpočtu z dat EU-SILC a SILC-SVL. V grafu jsou zahrnuty dávky, pro jejichž čerpání i nárok máme v obou datových souborech dostatečnou oporu. U dalších typů sociálních dávek známe v jedné z populací vždy jen údaj o reálném pobírání dávky, nebo o nároku na ni²⁰.

²⁰ Detailní tabulka s údaji o všech typech sociálních dávek je součástí příloh jako Tabulka P3.

Graf 6: Vybrané sociální dávky – podíl domácností s čerpáním a nárokem

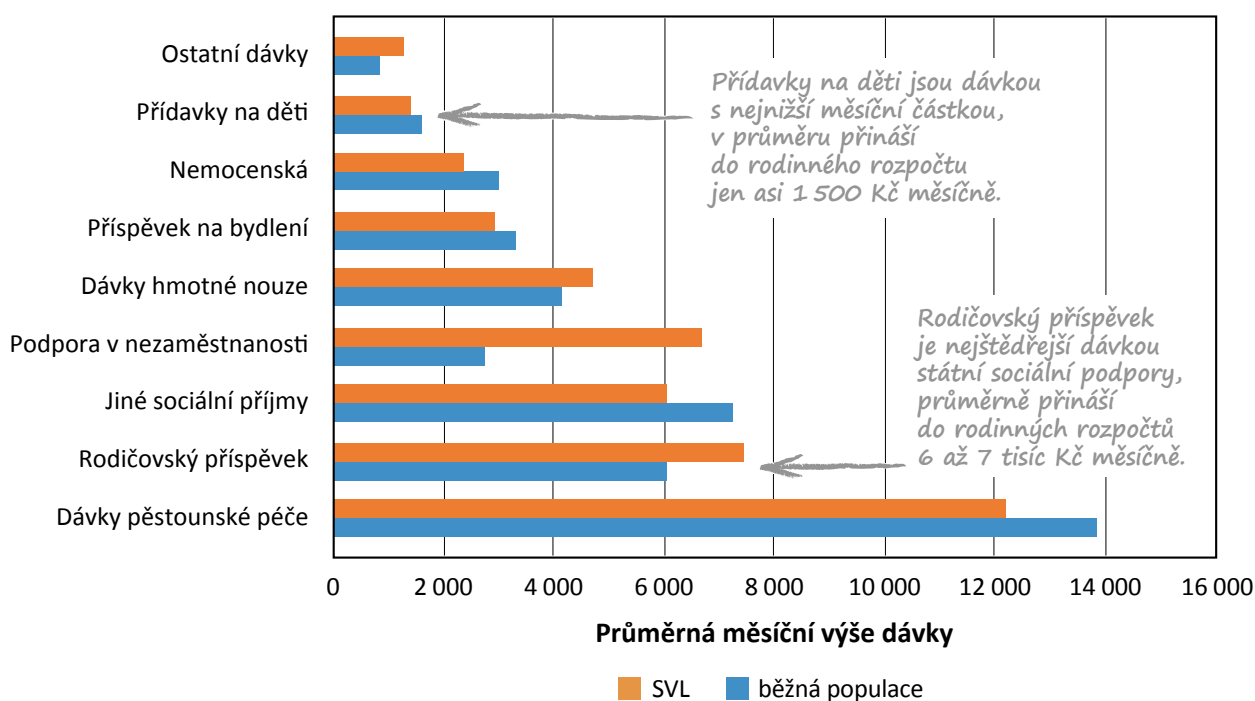
Poznámka: Graf znázorňuje podíly domácností, které čerpají jednu z uvedených sociálních dávek, nebo na ni mají vzhledem ke svým příjmům nárok, v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Všechny údaje jsou převážně populačními vahami tak, aby odpovídaly složení populace ČR. Díváme se na 3 sociální dávky, pro které máme pro obě populace dostupná data jak pro pobírání, tak pro nárok.

Nejvíce využívanou sociální dávkou u domácností ze SVL jsou přídavky na děti, které čerpá 17 % domácností, oproti 3 % domácností v běžné populaci (**Graf 7**). V běžné populaci je pak nejrozšířenější dávkou rodičovský příspěvek, jehož pobírání reportuje téměř 8 % domácností (viz **Tabulka P3** v příloze).

Největší rozdíly mezi nárokem a pobíráním vidíme u příspěvku na bydlení, na který má nárok přibližně polovina domácností v SVL, reálně však jeho pobírání reportuje jenom něco přes 12 % domácností. U této dávky pozorujeme velké rozdíly mezi nárokem a pobíráním i v běžné populaci, kde podle dat pobírají příspěvek na bydlení zhruba 3 % domácností, ačkoli nárok by na něj mělo mít přes 11 % domácností. Na vysokou míru nepobírání sociálních dávek, na které mají domácnosti nárok, a to zejména u příspěvku na bydlení, poukazoval již Mareš (2001) nebo Dušek, Kalíšková a Münich (2015). Velké rozdíly, přibližně 20, resp. 10 procentních bodů mezi reportovaným pobíráním a simulovaným nárokem na dávku v SVL pozorujeme také u dávek hmotné nouze a přídavků na děti. V běžné populaci u těchto dávek velké rozdíly mezi pobíráním a nárokem nejsou.

Pro příjmovou situaci domácností je samozřejmě důležitá i výše příjmů ze sociálních dávek. Jak vidíme v **Grafu 7**, nejvyšší průměrnou pobíranou měsíční částkou sociálních dávek jsou dávky pěstounské péče, které dosahují výše zhruba 13 800 Kč v běžných domácnostech a 12 200 Kč v domácnostech v SVL. Následují příjmy z rodičovského příspěvku v průměrné výši asi 6 000 Kč měsíčně v běžné populaci a 7 400 Kč v SVL.²¹

Graf 7: Průměrná výše pobíraných sociálních dávek
(pouze pro domácnosti s nenulovými hodnotami)

Poznámka: Graf znázorňuje průměrnou výši sociálních dávek, které pobírají domácnosti v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami tak, aby odpovídaly složení populace ČR.

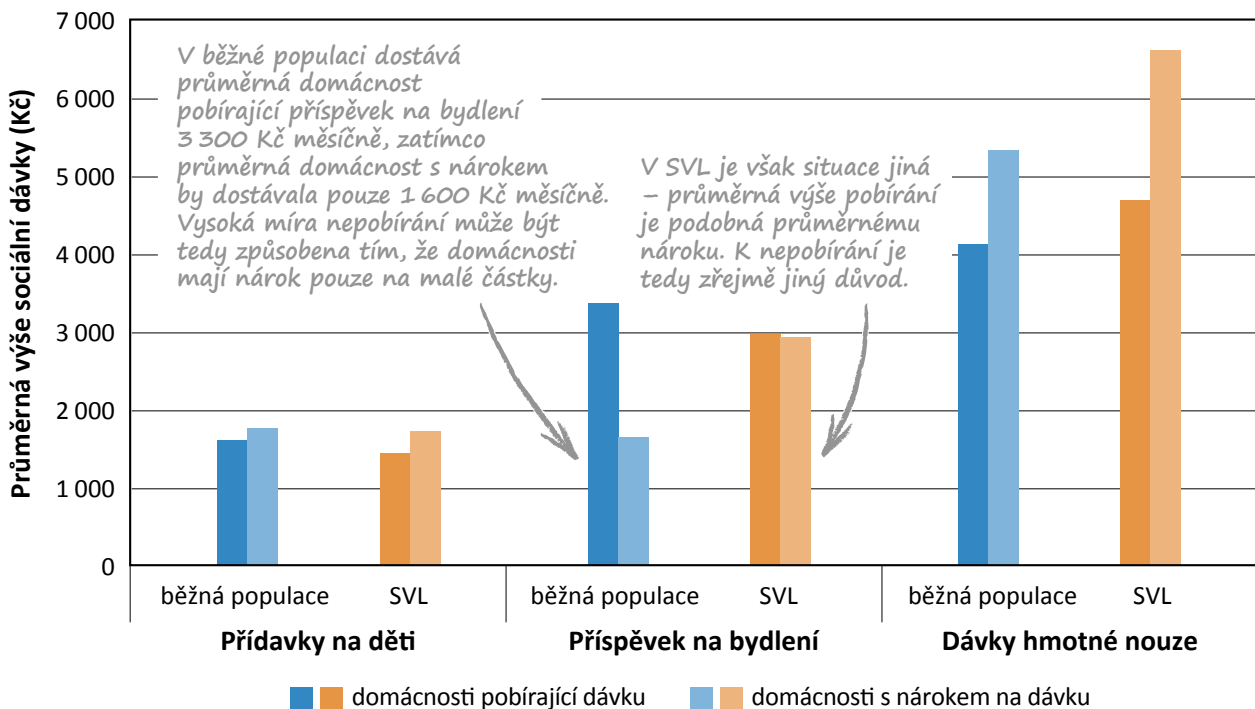
Dávky pomoci v hmotné nouzi pobírají domácnosti v průměrné výši asi 4 100 Kč měsíčně v běžné populaci a 4 700 Kč měsíčně v SVL. Dávky v hmotné nouzi však pobírá velmi malá část populace (viz **Graf 6**). O něco nižší průměrnou výši pobírání má příspěvek na bydlení (3 300 vs. 3 000 Kč měsíčně v běžné populaci a v SVL), který je využíván větším procentem domácností.

Zajímavou informací poskytuje srovnání průměrné výše nároku na dávku s reálnou průměrnou částkou čerpání dávek. Pokud je průměrný nárok na dávku vyšší než průměrná reportovaná hodnota čerpání, znamená to, že domácnost, která má na tuto

²¹ Údaj o výši pobírání rodičovského příspěvku v SVL musíme brát však s rezervou, neboť se jedná o průměr pouze na základě domácností, ve kterých pobírá rodičovský příspěvek respondent (viz kapitola 2.1).

dávku nárok, ale nepobírá ji, přichází o větší částku, než jaká je vyplacena domácnostem, které dávku pobírají. Rozdíl mezi průměrnou pobíranou částkou sociální dávky a výší průměrného nároku je znázorněn v **Grafu 8**. V grafu jsou zahrnuty dávky, pro jejichž čerpání i nárok máme v obou datových souborech dostatečnou oporu.

Graf 8: Průměrná výše sociální dávky (na základě pobírání a nároku)
(pouze pro domácnosti s nenulovými hodnotami)

Poznámka: Graf znázorňuje průměrnou výši sociálních dávek, které pobírají, nebo na ni mají nárok domácnosti v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v populaci v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020) v Kč za měsíc. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami tak, aby odpovídaly složení populace ČR. Díváme se na 3 sociální dávky, pro které máme pro obě populace dostupná data.

Situace, kdy průměrná výše nároku na dávku převyšuje výši skutečně čerpaných dávek, nastává například u dávek hmotné nouze nebo u přídavků na děti. Důvod nečerpání těchto dávek tedy pravděpodobně netkví v tom, že by výše dávky byla zanedbatelná a domácnostem se nevyplatilo o ni žádat²².

Opačnou situaci, kdy průměrná částka čerpaných dávek převyšuje průměrnou částku nároku, vidíme u příspěvku na bydlení. V běžné populaci je rozdíl mezi pobíráním a nárokem celkem markantní – průměrná domácnost, pobírající příspěvek na bydlení, dostává asi 3 300 Kč měsíčně, zatímco průměrná domácnost s nárokem na příspěvek

²² Pokud by domácnost měla nárok pouze na malou částku (např. příspěvek na živobytí ve výši 200 Kč měsíčně), může se stát, že o pobírání nebude mít zájem, protože náklady na žádost o dávku převyšují příjmy z pobírání. Z Grafu 8 se však zdá, že toto nemůže být důvodem nepobírání u velké části domácností.

by dostávala pouze 1 600 Kč měsíčně. V běžné populaci tedy vysoká míra nepobírání příspěvku na bydlení může být způsobena tím, že část domácností má nárok pouze na tak malé částky, že nepřevýší náklady na žádost o dávku. V sociálně vyloučených lokalitách tomu tak ale není. Zde je průměrná výše pobírání příspěvku na bydlení podobná průměrnému nároku. Domácnosti nepobírající příspěvek na bydlení mají tedy k nepobírání zřejmě jiný důvod.

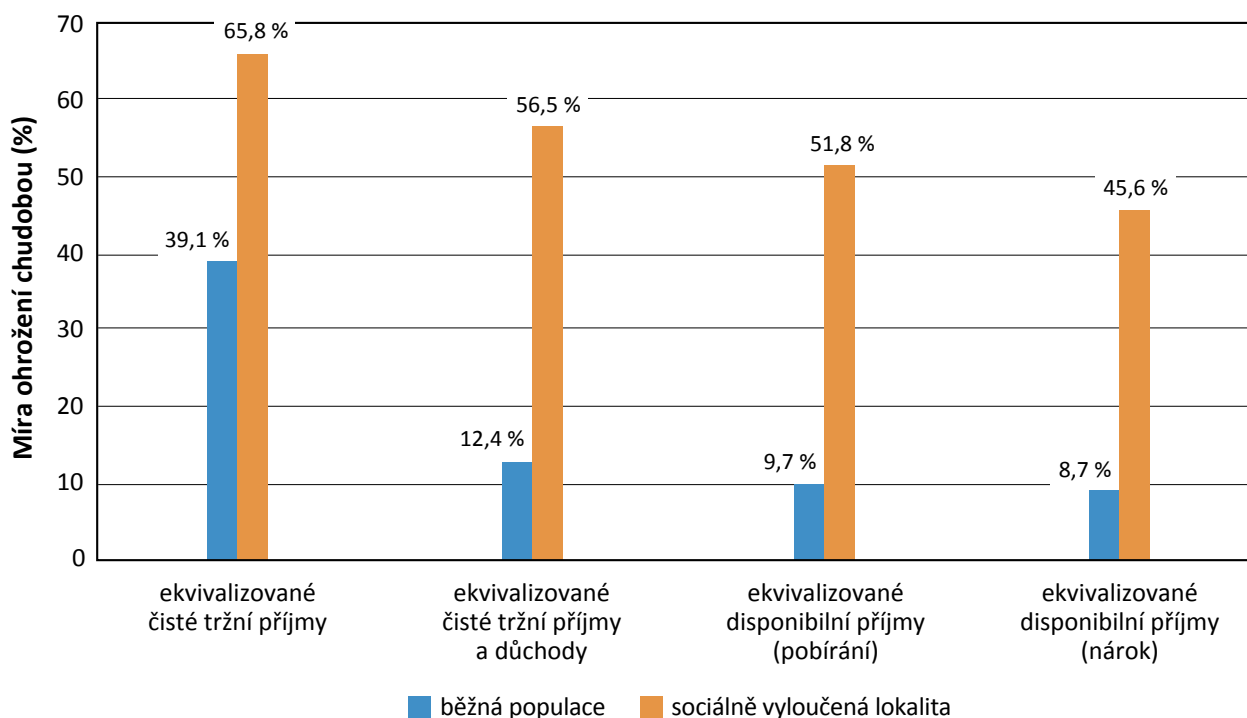
4.2 Míra ohrožení chudobou a vliv sociálních dávek na její snižování

V následující části se zaměřujeme na míru ohrožení chudobou, která je definovaná jako podíl domácností s ekvivalizovaným příjmem pod hranicí chudoby.²³ Míru ohrožení chudobou dle různých příjmových konceptů porovnáváme mezi běžnou populací a populací v SVL (**Graf 9**) a následně sledujeme, jak jednotlivé typy sociálních příjmů ovlivňují míru ohrožení chudobou v SVL (**Graf 10**).

Pokud se díváme jen na ekvivalizované čisté tržní příjmy domácností, nachází se pod hranicí chudoby 40 % běžné populace a 66 % populace v SVL. Započítáme-li mezi příjmy také důchody, podíl domácností pod hranicí chudoby u běžné populace klesne na 12 %, zatímco v SVL zůstává pod hranicí chudoby stále více než polovina domácností (57 %). Tento výrazný pokles v běžné populaci je způsoben vysokým podílem důchodců, kteří sice mají nulový čistý tržní příjem, ale nad hranici příjmové chudoby se dostávají díky důchodům. V SVL je pokles podílu domácností žijících v chudobě i po započítání důchodů podstatně nižší. Prvním důvodem je nižší podíl domácností důchodců. Druhým důvodem je v průměru výrazně nižší výše důchodů v SVL, která mnohé důchodce nad hranici chudoby nevytáhne.

Účinnost sociálních dávek při snižování míry ohrožení chudobou je patrná z pravé části **Grafu 9**. Pobírané sociální dávky snižují míru ohrožení chudobou v SVL z 56,5 % pouze na 51,8 %. I kdyby domácnosti pobíraly všechny sociální dávky, na které mají dle sociálního systému nárok, snížila by se tato míra v SVL jen o dalších 6 procentních bodů na 45,6 %. Necelá polovina populace SVL tedy zůstává pod hranicí chudoby i v případě čerpání všech možností sociálních příjmů.

²³ Hranice chudoby je definovaná jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu v celé populaci, což v roce 2019 bylo 13 640 Kč měsíčně.

Graf 9: Míra ohrožení chudobou dle různých příjmových konceptů

Poznámka: Graf ilustruje míru ohrožení příjmovou chudobou domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020) na základě čtyř příjmových konceptů (popis příjmových konceptů je v Tabulce 1). Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

System sociálních dávek v SVL řeší v současnosti problém příjmové chudoby pro 5 % domácností. Kdyby dávky pobíraly všechny domácnosti, které na ně mají nárok, uměl by systém pozvednout nad hranici chudoby zhruba 11 % domácností. To je sice více než jednou tolik, ale stále je to velmi nízký podíl. V následujícím **Grafu 10** nabízíme vhled do toho, jakou účinnost mají z hlediska snižování míry ohrožení chudobou v SVL jednotlivé sociální dávky.

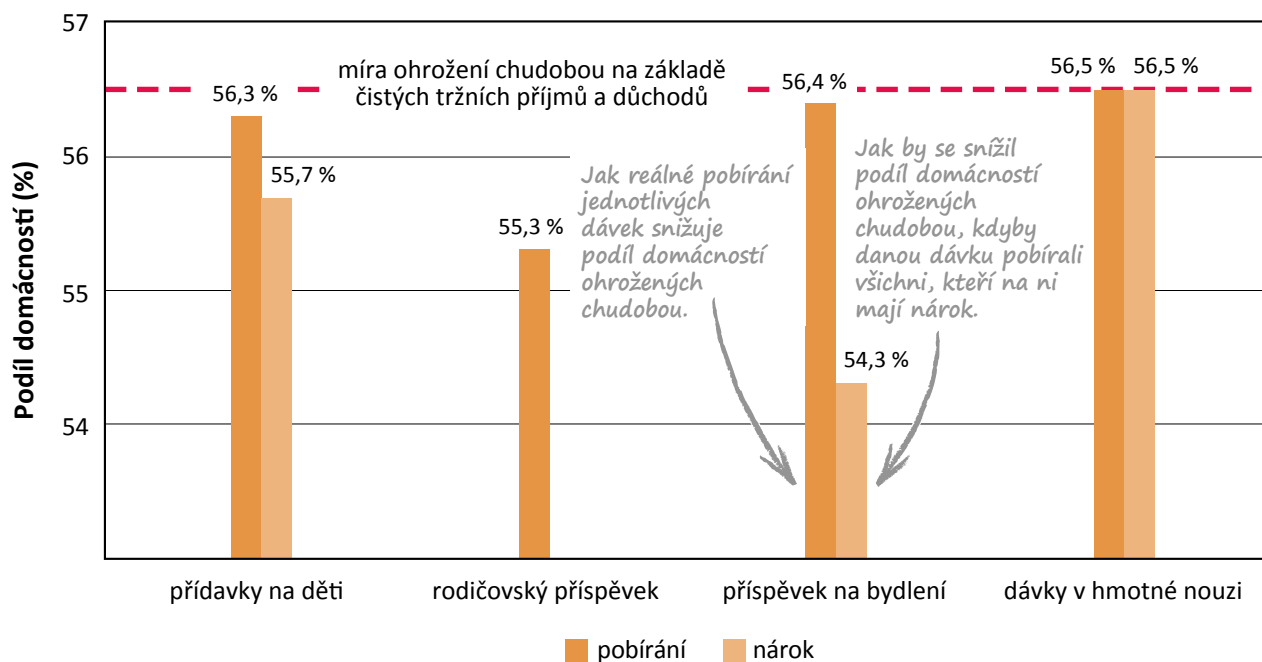
Sledujeme změnu podílu domácností ohrožených chudobou v SVL, která nastane při zahrnutí jednotlivých sociálních dávek do celkových příjmů domácnosti (vedle čistých tržních příjmů a důchodů).

Nejvýznamnější vliv na podíl domácností ohrožených chudobou by mohl mít příspěvek na bydlení. Pokud by tuto dávku čerpaly všechny oprávněné domácnosti, mohlo by se díky němu vymanit z chudoby 2,2 % domácností pod hranicí chudoby.

Reálně nejúspěšnější dávkou při snižování míry ohrožení chudobou je rodičovský příspěvek, který snižuje podíl domácností žijících pod hranicí chudoby o 1,2 procentního bodu.

Překvapivý může být téměř nulový dopad dávek pomoci v hmotné nouzi. Ten je však způsoben samotnou konstrukcí těchto dávek, které jsou zacíleny na domácnosti s nejnižšími příjmy, a u nich by tudíž výše dávky musela být velmi vysoká, aby těmto domácnostem umožnila se nad hranici příjmové chudoby dostat.

Graf 10: Vliv sociálních dávek na míru ohrožení chudobou v sociálně vyloučených lokalitách

Zdroj: SVL-SILC 2020, všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Poznámka: Sloupec u každé dávky ukazuje, na kolik by se míra ohrožení chudobou snížila, pokud by navíc k čistým tržním příjmům a důchodům domácnosti získaly danou sociální dávku.

Celkový podíl domácností pod hranicí chudoby v SVL se tedy díky sociálním dávkám (jak reálnému čerpání, tak z hlediska nároku) příliš nemění. Tato zdánlivě nízká účinnost systému sociálních dávek může být způsobena tím, že cílí primárně na osoby „hluboce“ postižené chudobou. I když se tyto lidé pomocí sociálních dávek nepřehoupnou přes hranici chudoby, mohou je k této hranici alespoň přiblížit. Ke zkoumání toho, zda sociální dávky tuto funkci plní, slouží koncept mezery chudoby.

4.3 Mezera chudoby a vliv sociálních dávek na její snižování

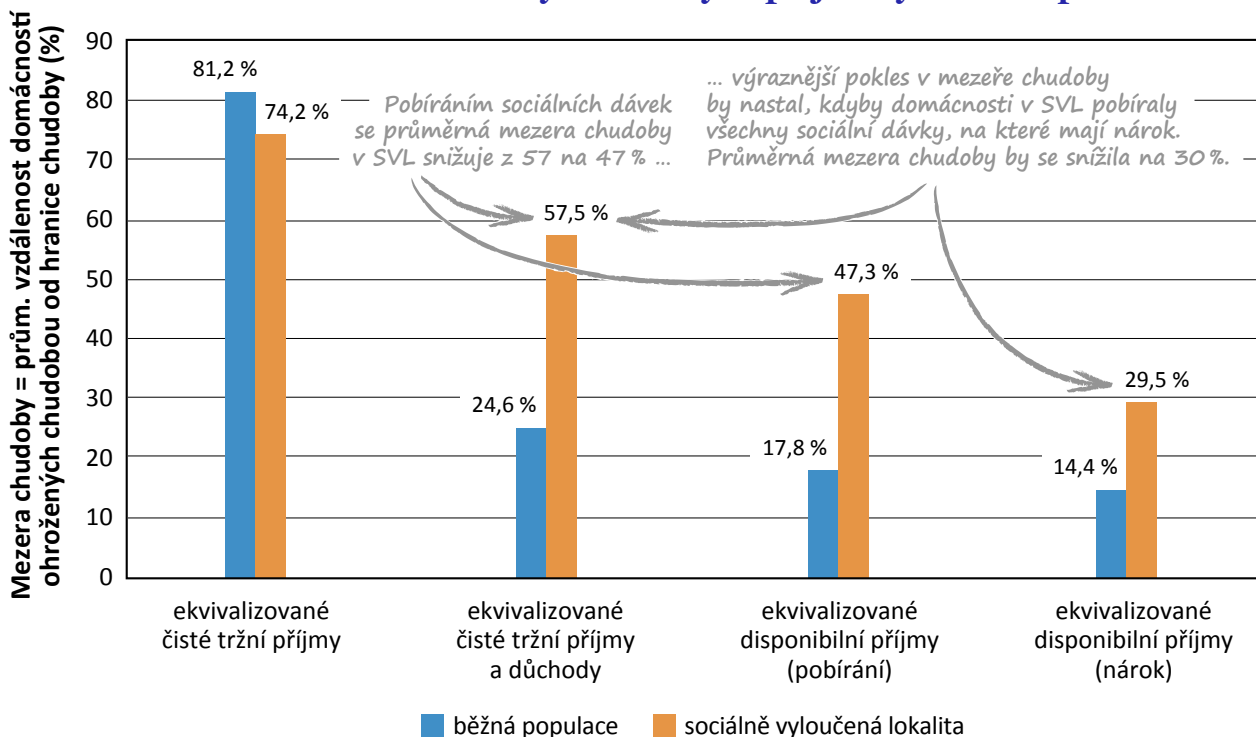
Mezera chudoby je měřena jako velikost rozdílu mezi ekvivalizovanými příjmy domácností a hranicí chudoby, a ukazuje tedy, jak daleko od hranice chudoby se chudé domácnosti nachází. Zatímco ohrožení chudobou říká, *zda* jsou domácnosti považované za chudé, mezera chudoby udává, *jak moc* jsou domácnosti chudé.

Mezeru chudoby v běžné populaci a v sociálně vyloučených lokalitách popisuje **Graf 11**, a to opět pro různé definice příjmů.

Pokud uvažujeme ekvivalizované tržní příjmy a důchody, je průměrná meze chudoby v běžné populaci 25 % hranice chudoby. Domácnosti ohrožené příjmovou chudobou v běžné populaci jsou tedy od hranice chudoby průměrně vzdáleny jednu čtvrtinu částky této hranice. Vzhledem k tomu, že hranice chudoby pro rok 2019 byla 13 640 Kč měsíčně, průměrné chudé domácnosti v běžné populaci chybělo k tomu, aby se dostala z ohrožení příjmovou chudobou zhruba 3 400 Kč ekvivalizovaného příjmu měsíčně. V SVL byla meze 58 %, a tedy domácnostem ohroženým chudobou v této populaci chybělo do hranice chudoby v průměru necelých 8 000 Kč ekvivalizovaného příjmu měsíčně.

Pobíráním sociálních dávek se průměrná meze chudoby v sociálně vyloučených lokalitách snižuje o 10 procentních bodů na 47 % (6 400 Kč měsíčně). Výraznější pokles v mezeře chudoby by však nastal, kdyby domácnosti ohrožené chudobou v této populaci pobíraly všechny sociální dávky, na které mají nárok. Průměrná meze chudoby by se pro ně snížila na 30 % (4 000 Kč měsíčně), což je již úroveň blízka mezeře chudoby v běžné populaci bez sociálních dávek.

Graf 11: Meze chudoby dle různých příjmových konceptů

Poznámka: Graf ilustruje mezeru chudoby průměrné domácnosti, která je ohrožena příjmovou chudobou, v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020) na základě různých příjmových konceptů (popis příjmových konceptů je v Tabulce 1). Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Ačkoli se tedy sociální dávky zdají být neúčinné při pohledu na ukazatel míry ohrožení chudobou, dokáží být účinné ve snižování mezery chudoby. Nezmenšuje se díky nim podíl osob pod hranicí chudoby, ale pomáhají domácnostem v hluboké chudobě se této hranici přiblížit.

Z **Grafu 11** je patrný alarmující rozdíl mezi reálným využíváním (resp. nevyužíváním) sociální pomoci a nárokem na ni mezi osobami ohroženými chudobou. V následující kapitole se proto podrobně věnujeme cílenosti systému sociálních dávek na osoby ohrožené chudobou.

4.4 Cílenost sociálních dávek na domácnosti ohrožené chudobou

Zacílení sociálních dávek, které mají za cíl snižovat ohrožení chudobou, sleduje dva cíle. Prvním je to, aby byly dávky dostupné pro ty, kteří je potřebují, čili aby dávky chudí skutečně pobírali. Druhým cílem je, aby dávky nepobírali lidé, kteří chudí nejsou. Špatné zacílení sociálních dávek představuje nejen zbytné náklady veřejných prostředků, ale může podryvat soudržnost společnosti a víru v sociální spravedlnost.

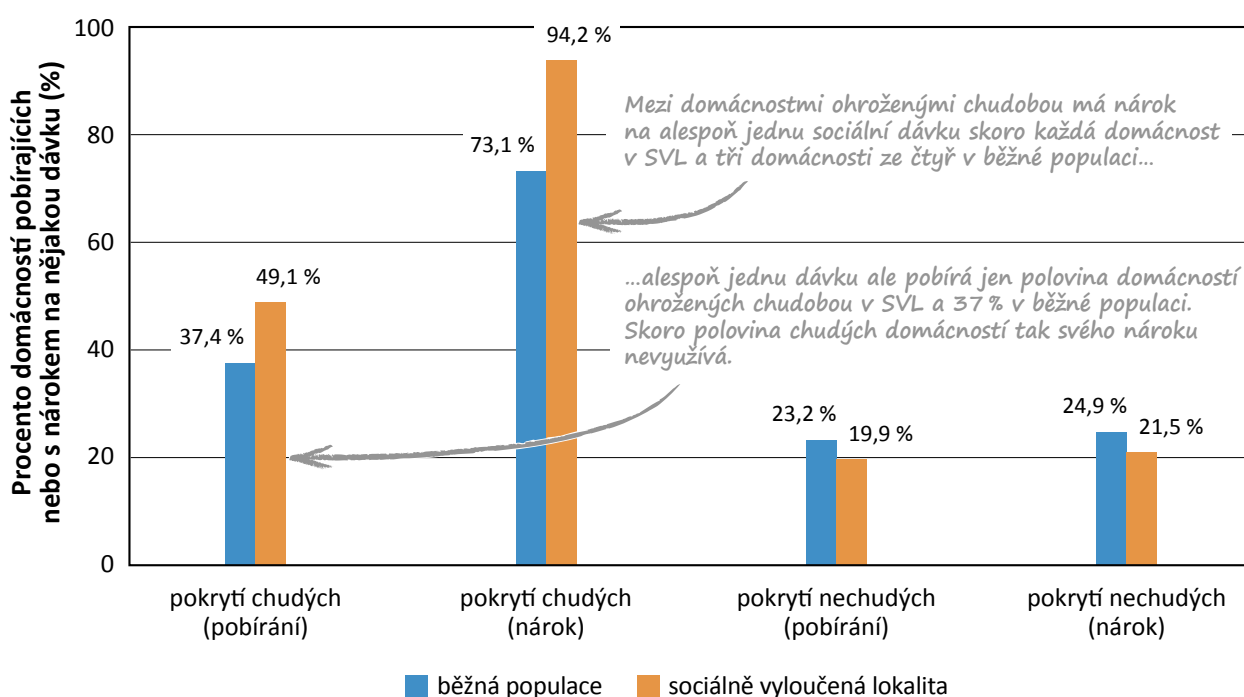
V následující analýze využíváme dva ukazatele, popisující zacílení sociálních dávek. Prvním je **ukazatel pokrytí chudých**, který vyjadřuje podíl domácností ohrožených chudobou, které pobírají, nebo mají nárok pobírat jednotlivé sociální dávky. Druhým je **ukazatel pokrytí nechudých**, který naopak udává podíl domácností, které nejsou ohrožené chudobou, a přesto pobírají, nebo mají nárok dávky pobírat. V obou případech uvažujeme domácnosti ohrožené chudobou na základě čistých tržních příjmů a důchodů (tedy před tím, než dostanou jakékoli sociální dávky).

Graf 12 nabízí pohled na cílenost sociálních dávek jako celku a měří tedy pokrytí chudých a nechudých alespoň jednou sociální dávkou, a to zvlášť pro běžnou populaci a populaci v sociálně vyloučených lokalitách.

V sociálně vyloučených lokalitách reálně pobírá alespoň jednu sociální dávku téměř polovina domácností ohrožených chudobou, v běžné populaci je to jenom 37 %. Přitom nárok na alespoň jednu sociální dávku má v sociálně vyloučené lokalitě skoro každá domácnost ohrožená chudobou (94 %) a v běžné populaci až 73 %, tedy v obou populacích jde o dvojnásobek oproti skutečnému pobírání. Tyto výsledky opět potvrzují obrovskou propast mezi skutečným pobíráním sociálních dávek a nárokem na ně. Je proto záhodno se ptát, z jakých důvodů se tato propast vytváří a najít nástroje na to, aby sociální dávky plnily svoji funkci a reálně se dostávaly k osobám, které je potřebují.

Analýza ukazatele pokrytí nechudých naopak ukazuje, že případný strach z nízké cílenosti sociálních dávek zřejmě není na místě. Přibližně jedna pětina domácností neohrožených příjmovou chudobou pobírá nějakou sociální dávku a tento podíl je přibližně stejný v sociálně vyloučených lokalitách a v běžné populaci. Zatímco v běžné populaci je pokrytí nechudých tvořeno zejména nemocenskými dávkami a rodičovským příspěvkem (**Tabulka P5 v příloze**), v sociálně vyloučených lokalitách jde nejčastěji o přídavky na děti. V obou případech jde o dávky, jejichž smyslem není primárně snižování příjmové chudoby, ale jde o dávku nemocenského pojištění a o dávky spojené s podporou rodin.

Graf 12: Pokrytí domácností sociálními dávkami

Poznámka: Graf ilustruje pokrytí domácností sociálními dávkami v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020), a to zvláště pro domácnosti ohrožené příjmovou chudobou na základě svých čistých tržních příjmů a důchodů („pokrytí chudých“) a domácnosti, které příjmovou chudobou ohrožené nejsou („pokrytí nechudých“). Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

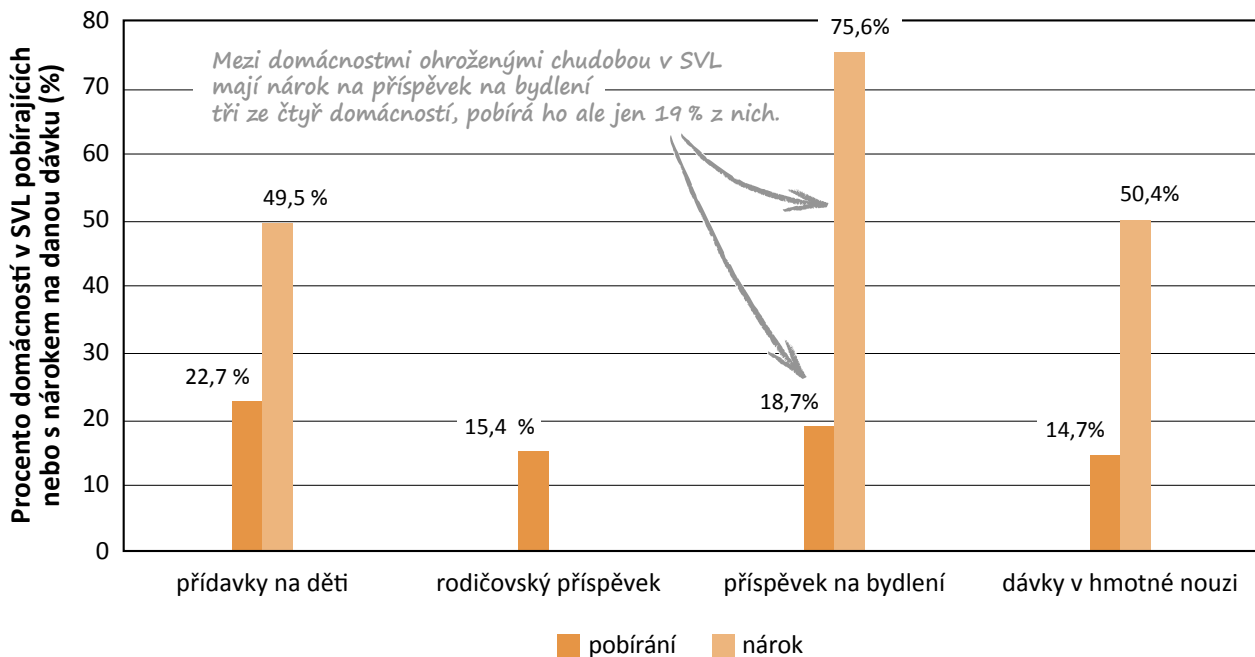
Graf 13 následně nabízí podrobnější vhléd do pokrytí chudých v SVL konkrétními sociálními dávkami²⁴. Graf ukazuje, do jaké míry daná sociální dávka pokrývá nebo může na základě nároku pokrývat domácnosti ohrožené chudobou.

Nejvyšší pokrytí chudých v sociálně vyloučených lokalitách na základě reportovaného pobírání se týká přídavků na děti (pobírá ho 23 % chudých), příspěvku na bydlení (19 %), dávek v hmotné nouzi (15 %) a rodičovského příspěvku (15 %). Nejméně využívanou

²⁴ Pokrytí chudých všemi dostupnými dávkami a za obě populace je pak zobrazeno v Tabulce P6 v příloze.

dávkou je, jak již bylo řečeno, příspěvek na bydlení. I když na něj mají nárok až tři čtvrtiny domácností ohrožených chudobou v SVL, pobírá ho jen každá pátá domácnost.²⁵ Velmi nízké využívání sociálních dávek se týká i dávek v hmotné nouzi (15 % chudých je pobírá, zatímco 50 % chudých by mělo nárok) a přídavků na děti (23% pobírání oproti 50% nároku).

Graf 13: Pokrytí domácností ohrožených chudobou v SVL konkrétními sociálními dávkami

Poznámka: Graf ilustruje pokrytí domácností v sociálně vyloučených lokalitách sociálními dávkami, a to pro domácnosti, které jsou ohrožené příjmovou chudobou na základě svých čistých tržních příjmů a důchodů. Zdroj: data SVL-SILC 2020. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Příspěvek na bydlení se zdá být nejproblematictější dávkou v systému sociálních dávek v ČR. Jak v běžné populaci, tak v SVL vidíme velký rozdíl mezi reálným čerpáním dávky a nárokem na ni. Zatímco u běžné populace se z dat zdá, že příspěvek není využíván zejména v případě, kdy jeho případné čerpání představuje relativně nízké částky, v sociálně vyloučených lokalitách není pravděpodobně čerpán ani v případech, kdy jeho výše může být relativně vysoká (i průměrná výše nároku na příspěvek na bydlení je necelých 3 000 Kč měsíčně).

²⁵ Podobný fenomén u příspěvku na bydlení pozorujeme i v běžné populaci, ve které má na tuto dávku nárok 61 % domácností ohrožených chudobou, ale využívá jen 19 % domácností ohrožených chudobou.

5. Závěry

Cílem této studie je doplnění poznání o životních podmínkách lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách (SVL), zejména z hlediska jejich příjmů, ohrožení chudobou a schopnosti systému sociálních dávek jejich chudobu řešit.

Domácnosti v SVL jsou v průměru o něco větší než běžné domácnosti, žije tam více dětí a méně domácností je tvořeno důchodci. Naopak větší zastoupení než v běžných domácnostech zde mají lidé ekonomicky neaktivní. To má, spolu s podstatně nižší úrovní vzdělání a vyplývajícími nižšími (nebo nulovými) pracovními příjmy, za následek celkově horší životní podmínky v sociálně vyloučených lokalitách. Domácnosti hůře vychází s příjmy, mají více dluhů, podstatně častěji čelí exekucím a žijí ve stavu výrazně vyšší materiální deprivace a deprivace v oblasti bydlení. Pod hranicí chudoby se v SVL i po čerpání sociálních dávek nachází více než polovina domácností. Pokud by zde čerpali sociální dávky všichni, kteří na ně mají nárok, snížila by se tam míra ohrožení chudobou na 45 % domácností.

Ačkoli je systém sociálních dávek schopen i při jeho maximálním využívání pozvednout nad hranici chudoby jen 11 % domácností v SVL, nesevřídí to nutně o jeho neúčinnosti v řešení problému chudoby. Část domácností má totiž tak nízké příjmy, že je systém dávek sice nad hranici chudoby nevytáhne, ale výrazně je této hranici přiblíží. Pokud by domácnosti v SVL pobíraly všechny dávky, na které mají nárok, snížila by se jejich mezera chudoby o 27 procentních bodů na 30 %, což je úroveň srovnatelná s mezerou chudoby v běžné populaci bez pobírání sociálních dávek.

Zásadním problémem systému sociálních dávek v ČR je výrazně nižší míra jejich pobírání, než by odpovídalo nárokům na ně. Domácnosti žijící v SVL mají nárok na sociální dávky častěji než běžné domácnosti a také častěji sociální dávky skutečně pobírají. Podíl těch, kteří dávky skutečně pobírají z osob, které na ně mají nárok, je ale v SVL dokonce o něco nižší než v běžné populaci.

Nejproblematičtější dávkou z hlediska rozdílu mezi nárokem na dávku a jejím reálným pobíráním je příspěvek na bydlení. V běžné populaci může být vysoká míra nečerpání příspěvku na bydlení dána tím, že se kvůli nízké částce domácnostem nevyplatí o dávku složitě žádat (náklady ušlých příležitostí). Tento důvod však neplatí u domácností v SVL a jejich důvody proč o dávku nežádat, tak musí ležet jinde. Nízké využívání sociálních dávek chudými domácnostmi v SVL se týká i dávek v hmotné nouzi a přídavek na děti.

Naše analýza také ukazuje, že sociální systém je dobře zacílen na osoby ohrožené chudobou. Nárok na alespoň jednu sociální dávku má 94 % domácností ohrožených chudobou v SVL a 73 % v běžné populaci. Oproti tomu jen necelá čtvrtina domácností z běžné populace i SVL, které nejsou ohroženy chudobou, má nárok na nějakou sociální dávku. Navíc zde se jedná zejména o dávky nemocenské a dávky pro rodiny s dětmi, které nejsou zaměřené na snižování chudoby, ale mají pojistný charakter nebo jsou cíleně zaměřené na podporu rodin. Velmi dobré cílení na domácnosti ohrožené chudobou má například příspěvek na bydlení, na který má nárok 76 % domácností v SVL, které jsou ohrožené chudobou. Bohužel ale nízká míra pobírání tohoto příspěvku (čerpá ho jen 19 % domácností v SVL, které jsou ohrožené chudobou) výrazně snižuje jeho účinnost v boji s příjmovou chudobou.

Problém nízké míry pobírání některých sociálních dávek byl zdůrazňován již v několika předchozích studiích (Mareš, 2001; Dušek, Kalíšková a Münich, 2015), důvody nízkého pobírání však stále nejsou známy. Nepobírání sociálních dávek je obvykle spojováno se třemi základními důvody: nízká informovanost o nároku, složitost procesu žádosti a stigmatizace pobírání sociálních dávek (Currie, 2006). Důvody nízké míry pobírání dávek se pak liší napříč zeměmi, skupinami domácností a typy sociálních dávek (Bhargava a Manoli, 2015), v ČR však zatím žádný výzkum na toto téma neproběhl, můžeme se tedy pouze dohadovat o tom, jaké důvody k nepobírání mají domácnosti v ČR. Nepobírání sociálních dávek je přitom celospolečenský problém, který snižuje efektivitu sociálního systému a vytváří nerovnosti. Objasnění a adresování důvodů, proč některé existující sociální dávky nejsou dostatečně využívány, a nemohou tak plnit svou funkci, by tak mělo být jednou z priorit sociální politiky.

Tato studie vychází z nových a dříve nedostupných dat o lidech žijících v SVL. Data však mají mnohá omezení. Pro detailnější analýzy možností nastavení sociálních dávek tak, aby byly co nejlépe zacílené na chudé domácnosti a jejich výše reflektovala míru potřebnosti, by bylo dobré se při dalším sběru dat soustředit na ještě detailnější a přesnější údaje o zdrojích a výši příjmů jednotlivých členů domácnosti.

Literatura

- Basl, J. (2006). Kdo studuje na vysoké škole? Sociální profil studentů prvních ročníků vysokých škol. In P. Matějů & J. Straková (Eds.), *(Ne)rovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice* (pp. 342–362). Praha: Academia.
- Bhargava, S., & Manoli, D. (2015). Psychological frictions and the incomplete take-up of social benefits: Evidence from an IRS field experiment. *American Economic Review*, 105(11), 3489–3529.
- Bjorklund, A., & Salvanes, K. G. (2011). Education and family background: mechanisms and policies. In (E. A. Hanushek, S. Machin & L. Woessmann (Eds.), *Handbook of the Economics of Education* (pp. 201–247). Oxford: Elsevier.
- Black, S., & Devereux, P. (2011). Recent developments in intergenerational mobility. In O. Ashenfelter & D. Card (Eds.), *Handbook of Labor Economics*, ch. 16, (pp. 1487–1541). Oxford: Elsevier.
- Currie, J. (2006). The take-up of social benefits. In A. J. Auerbach, D. Card & J. M. Quigley (Eds.), *Public Policy and the Income Distribution*. New York: Russell Sage Foundation.
- Čada, K. (Ed.). 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: GAC spol. s r. o.
- Dušek, L., Kalíšková, K., & Münich, D. (2013). Distribution of average, marginal and participation tax rates among Czech taxpayers: results from a TAXBEN model. *Finance a Úvěr: Czech Journal of Economics and Finance*, 63(6), 474–504.
- Dušek, L., Kalíšková, K., & Münich, D. (2015). The poor or the kids? Distributional impacts of taxes and benefits among Czech households. *Prague Economic Papers*, 24(5), 602–617.
- Jašek, M. (2021). *Životní podmínky obyvatel SVL: tematicko-průřezový výzkum. Hranice příjmové chudoby*. Praha: Agentura pro sociální začleňování MMR ČR.
- Mareš, P. (2001). *Problém nečerpání sociálních dávek*. VÚPSV, v.v.i., Praha.
- Matějů, P., Straková, J., & Veselý, A. (2010). *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Sál, L. (2021). *Analýza a komparace sociodemografických údajů respondentů ze šetření SVL-SILC, BRIZOLIT a EU-SILC*. Praha: Agentura pro sociální začleňování MMR ČR.
- Šmoldas, M., & Lang, P. (2021). *Životní podmínky obyvatel SVL: tematicko-průřezový výzkum, Materiální a sociální deprivace*. Praha: Agentura pro sociální začleňování MMR ČR.
- Toušek, L., Walach, V., Kupka, P., Tvrdá, K., Brendzová, A., Lupták, E., Plachý, O., Dvořáková, T., & Vanková, K. (2018). *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk. ISBN 978-80-7239-340-4.

Přílohy

Tabulka P1: Složení domácností, bez domácností důchodců

	počet členů domácnosti	počet dětí v domácnosti*	průměrný věk dětí	věk osoby v čele	věk partnera/ky	žena v čele domácnosti	samoživitel/ka **
běžná populace	2,71	0,76	10,7	46,5	44,4	18 %	8 %
sociálně vyloučená lokalita	2,74	0,85	9,6	41,6	40,2	17 %	10 %

Poznámka: Tabulka uvádí průměrné hodnoty charakteristik domácností běžné populace (zdroj: data EU-SILC 2020) a populace žijící v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020). Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR. U posledních dvou sloupců jsou zobrazeny podíly domácností s danou charakteristikou.

*jde o počet vyživovaných dětí (osob v předškolním věku, na základní škole nebo připravujících se na povolání – učni, studenti, nejvýše do věku 25 let včetně)

**v domácnosti (rodina s dětmi) je jen jeden rodič

Tabulka P2: Ekvivalizované příjmy domácností (Kč/měsíc)

	Ekvivalizované hodnoty (Kč měsíčně)							
	čistých tržních příjmů		čistých tržních příjmů + důchodů		disponibilních příjmů (pobírání)		disponibilních příjmů (nárok)	
	průměr	medián	průměr	medián	průměr	medián	průměr	medián
Běžná populace	19 412	18 736	25 471	22 267	26 406	23 406	26 528	23 431
Sociálně vyloučená lokalita	12 899	8 200	15 748	12 222	17 179	13 247	18 837	14 261

Poznámka: Tabulka ilustruje průměrné a mediánové hodnoty různých typů ekvivalizovaných příjmů domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020) v Kč za měsíc (přepočteno z ročních hodnot). Ekvivalizované příjmy jsou příjmy domácnosti přepočítané na spotřební jednotku, tj. na počet osob v domácnosti a jejich věkové složení. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Tabulka P3: Podíl domácností pobírajících/s nárokem na danou sociální dávku

	rodičovský příspěvek	přídavky na děti		příspěvek na bydlení		dávky hmotné nouze		příspěvek na živobytí
	pobírání	pobírání	nárok	pobírání	nárok	pobírání	nárok	nárok
Běžná populace	7,8 %	3,3 %	4,1 %	3,5 %	11,4 %	1,0 %	1,4 %	1,1 %
Sociálně vyloučená lokalita	8,5 %*	17,5 %	29,4 %	12,3 %	47,2 %	9,2 %	28,5 %	22,9 %

<i>pokračování</i>	doplatek na bydlení	jiné sociální příjmy	ostatní dávky	dávky péčovské	nemocenské dávky	podpora v nezaměstnanosti
	nárok	pobírání	pobírání	pobírání	pobírání	pobírání
Běžná populace	1,4 %	6,0 %	0,2 %	0,2 %	13,2 %	2,9 %
Sociálně vyloučená lokalita	26,1 %	4,3 %	1,1 %	1,8 %	1,2 %**	6,1 %**

Poznámka: Tabulka ukazuje podíl domácností pobírajících sociální dávku (na základě odpovědi respondenta) a/nebo s nárokem na danou dávku (simulováno na základě údajů z dat) v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v SVL (zdroj: data SVL-SILC 2020). U některých dávek máme pouze informace o pobírání, protože nárok není možné z údajů v datech simulovat. U některých dávek máme naopak pouze údaje o nároku, protože v šetření se respondenti na pobírání těchto dávek neptali. Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

*V šetření SVL SILC se na pobírání rodičovského příspěvku ptají jen respondenti a nezjišťují, jestli ho nepobírají jiné osoby v domácnosti. Reportované hodnoty jsou tedy pravděpodobně podhodnocené. Pokud bychom předpokládali, že rodičovský příspěvek pobírá každá domácnost s dítětem ve věku 0–2 roky, bylo by jeho pobírání asi o 2 procentní body vyšší (v 10,6 % domácností v SVL žije dítě ve věku 0–2 roky).

** V šetření SVL SILC se na pobírání podpory v nezaměstnanosti a nemocenských dávek opět ptají jen respondenti. Reportované hodnoty jsou tedy pravděpodobně podhodnocené, nejsme však schopni na základě dostupných dat říct o kolik. Informace u těchto dávek je tedy nutné brát s velkou rezervou.

Tabulka P4: Průměrná výše sociální dávky (na základě pobírání/nároku) (pouze pro domácnosti s nenulovými hodnotami)

	rodičovský příspěvek	přídavky na děti		příspěvek na bydlení		dávky hmotné nouze		příspěvek na živobytí
	pobírání	pobírání	nárok	pobírání	nárok	pobírání	nárok	nárok
Běžná populace	6 046	1 621	1 763	3 349	1 634	4 143	5 315	2 693
Sociálně vyloučená lokalita	7 464*	1 439	1 375	2 953	2 911	4 695	6 594	4 695

<i>pokračování</i>	doplatek na bydlení	jiné sociální příjmy	ostatní dávky	dávky péčovské	nemocenské dávky	podpora v nezaměstnanosti
	nárok	pobírání	pobírání	pobírání	pobírání	pobírání
Běžná populace	3 293	7 232	859	13 823	2 971	2 727
Sociálně vyloučená lokalita	3 070	6 026	1 284	12 226	2 339*	6 663*

Poznámka: Tabulka ukazuje průměrnou výši sociální dávky v Kč za měsíc (přepočteno z ročních hodnot) na základě pobírání (na základě odpovědi respondenta) nebo na základě nároku (simulováno na základě údajů z dat) v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020). Údaje o výši každé sociální dávky jsou počítané jen pro domácnosti, které danou dávku pobírají/mají na ni nárok. U některých dávek máme pouze informace o pobírání, protože nárok není možné z údajů v datech simulovat. U některých dávek máme naopak pouze údaje o nároku, protože v šetření se respondenti na pobírání těchto dávek neptali. Všechny údaje jsou převážně populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

*V šetření SVL SILC se na pobírání rodičovského příspěvku, podpory v nezaměstnanosti a nemocenských dávek ptají jen respondenti a nezjišťují, jestli ho nepobírají jiné osoby v domácnosti. Reportované hodnoty jsou tedy pravděpodobně nepřesné, protože ukazují průměrnou výši dávky pouze v domácnostech, kde dávku pobírá respondent.

Tabulka P5: Pokrytí domácností neohrožených chudobou konkrétními sociálními dávkami

	přídavky na děti	rodičovský příspěvek	příspěvek na bydlení	dávky v hmotné nouzi	nemocenská	podpora v nezaměstnanosti	ostatní dávky
Běžná populace	2 %	8 %	1 %	0 %	14 %	2 %	0 %
Sociálně vyloučená lokalita	10 %	4 %	4 %	1 %	2 %	3 %	1 %

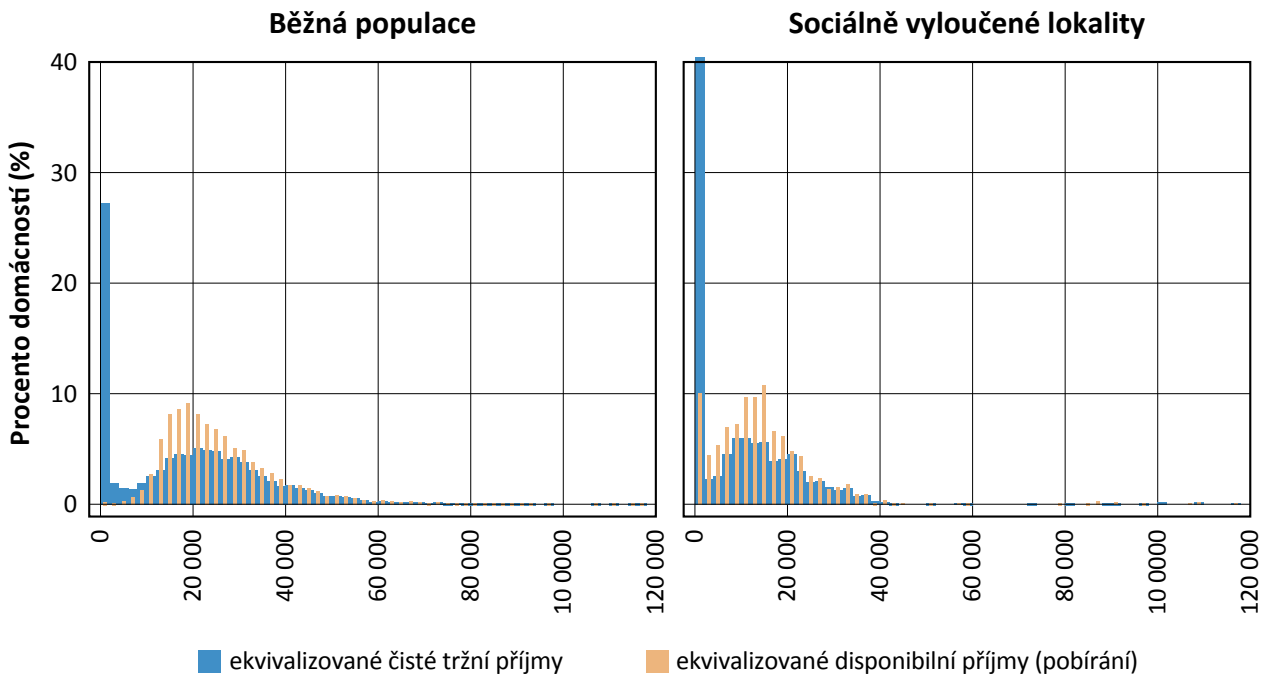
Poznámka: Tabulka ilustruje procento domácností, které nejsou ohrožené příjmovou chudobou na základě svých čistých tržních příjmů a důchodů, a zároveň pobírají danou sociální dávku. Zdroj: data EU-SILC 2020 a data SVL-SILC 2020. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Tabulka P6: Pokrytí domácností ohrožených chudobou konkrétními sociálními dávkami

	přídavky na děti	rodičovský příspěvek	příspěvek na bydlení	dávky v hmotné nouzi	nemocenská	podpora v nezaměstnanosti	ostatní dávky
Běžná populace	11 %	11 %	19 %	7 %	6 %	7 %	1 %
Sociálně vyloučená lokalita	23 %	15 %	19 %	15 %	1 %	8 %	1 %

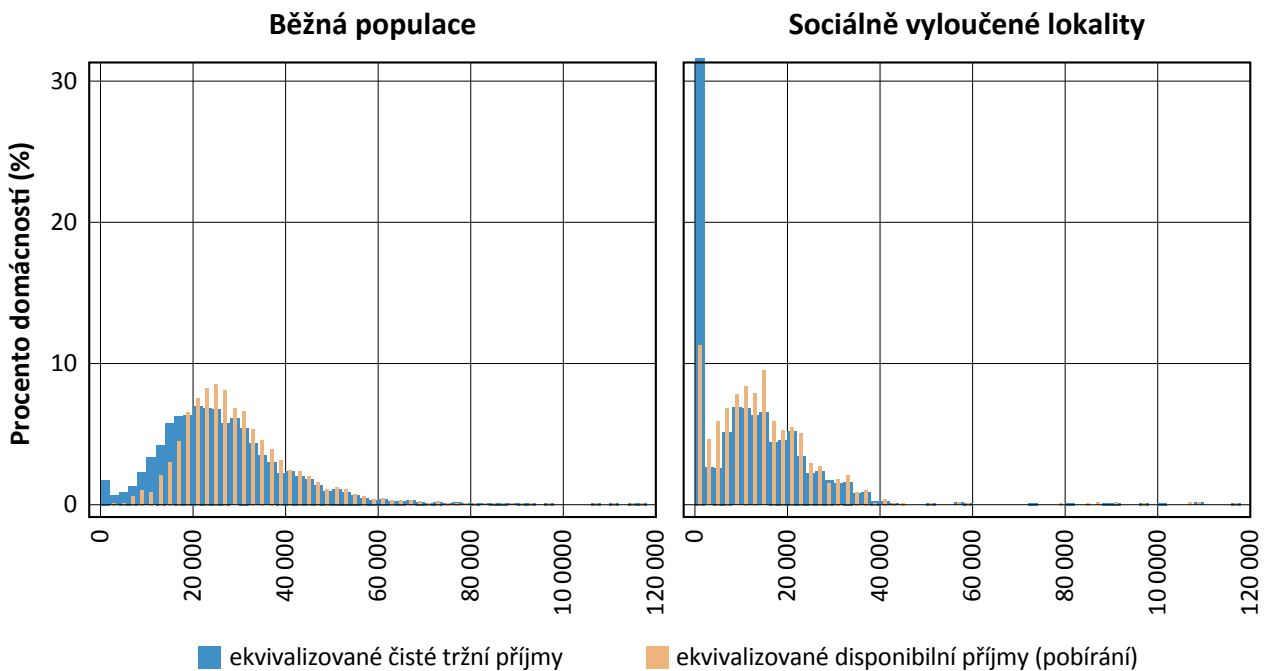
Poznámka: Tabulka ilustruje procento domácností, které jsou ohrožené příjmovou chudobou na základě svých čistých tržních příjmů a důchodů, a zároveň pobírají danou sociální dávku. Zdroj: data EU-SILC 2020 a data SVL-SILC 2020. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Graf P1: Ekvivalizované příjmy domácností

Poznámka: Graf ilustruje rozdělení ekvivalizovaných čistých tržních příjmů a disponibilních příjmů v Kč za měsíc nedůchodcovských domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020). Vertikální osa ukazuje procenta domácností s danou výší měsíčního příjmu. Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Graf P2: Ekvivalizované příjmy domácností, bez domácností důchodců

Poznámka: Graf ilustruje rozdělení ekvivalizovaných čistých tržních příjmů a disponibilních příjmů v Kč za měsíc nedůchodcovských domácností v běžné populaci (zdroj: data EU-SILC 2020) a v sociálně vyloučených lokalitách (zdroj: data SVL-SILC 2020). Vertikální osa ukazuje procenta domácností s danou výší měsíčního příjmu. Z dat jsou vyloučeny domácnosti důchodcovské, tedy takové, kde nikdo není ekonomicky aktivní ani nezaměstnaný a alespoň jeden člen je nepracující důchodce. Všechny údaje jsou převáženy populačními vahami, aby odpovídaly složení populace ČR.

Předchozí publikace IDEA

2022

Dlouhodobá dědictví osvobození Sudet Rudou a americkou armádou. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, květen 2022 [▶](#)

Odchody z učitelské profese v Evropě. Miroslava Federičová, Filip Pertold, březen 2022 [▶](#)

Intenzita používání vyučovacích metod učiteli a jejich vztah s výsledky vzdělávání. Václav Korbel, březen 2022 [▶](#)

Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, leden 2022 [▶](#)

Nárůst o 395 miliard Kč oproti roku 2019: Kam směřoval první návrh výdajů státního rozpočtu na rok 2022. Daniel Kolář, Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Státní zaměstnanci a úředníci: kde pracují a za kolik? Daniel Bartušek, Petr Bouchal, Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Nemocenské pojištění: co způsobilo zavedení karenční doby? Jakub Grossmann, Lucie Zapletalová, leden 2022 [▶](#)

2021

Standardní granty GA ČR a publikační výkonnost vědců: Kontrafaktuální analýza projektů udělených v letech 2005–2014. Matěj Bajgar, říjen 2021 [▶](#)

Jaké změny v rodinné politice slibují volební programy politických stran? Shrnutí a rozbory. Michal Ostrý, Filip Pertold, září 2021 [▶](#)

Finanční podpora vysokoškolských studentů v České republice: Rekonstrukce systému nutná. Daniel Münich, Otakar Kořínek, září 2021 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2020: Usne Česko na vavřínech? Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2021 [▶](#)

Maminka nebo školka? Dopady prodloužení čerpání rodičovského příspěvku na budoucí vzdělání a pracovní uplatnění dětí. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2021 [▶](#)

Zásah nutný: dopady budoucího ekonomického vývoje a pandemických opatření na příjmy a výdaje systému veřejného zdravotního pojištění. Lucie Bryndová, Lenka Šlegerová, červen 2021 [▶](#)

Kdo v první vlně pandemie zachránil zaměstnance? Analýza čerpání podpory programu Antivirus B. Štěpán Jurajda, Pavla Doleželová, Lucie Zapletalová, duben 2021 ↗

Práce z domova: možnost, nebo nutnost? Jakub Grossmann, Václav Korbel, Daniel Münich, březen 2021 ↗

Výluka prezenční výuky během pandemie covid-19: odhad neviditelných ekonomických ztrát. Ole Jann, Daniel Münich, Lucie Zapletalová, duben 2021 ↗

Společenský status učňovského vzdělávání v České republice: vývoj posledních 15 let a srovnání se zahraničím. Václav Korbel, Daniel Münich, únor 2021 ↗

2020

Nechtěné plody prorodinných politik. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, prosinec 2020 ↗

Vysoké náklady nízkého vzdělání v České republice. Jana Krajčová, Daniel Münich, prosinec 2020 ↗

Grantová podpora a doktorské studium: analýza dat Grantové agentury Univerzity Karlovy. Václav Korbel, říjen 2020 ↗

Personální politické konexe a efektivnost veřejných zakázek v letech 2007–2018. Bruno Baránek, Vítězslav Titl, září 2020 ↗

Odchody do důchodu v Česku: role očekávání a zdravotního stavu v mezinárodním srovnání. Filip Pertold, Miroslava Federičová, září 2020 ↗

Penzijní spoření se státní podporou v České republice: spíš podpěra než pilíř. Jiří Šatava, srpen 2020 ↗

Platy učitelů v roce 2019: Blýská se na lepší časy? Daniel Münich, Vladimír Smolka, červenec 2020 ↗

Odkud se rekrutují výzkumníci na univerzitách? Vít Macháček, Martin Srholec, únor 2020 ↗
interaktivní aplikace česká ↗, anglická verze studie ↗, interaktivní aplikace anglická ↗

Studie z předchozích let jsou k dispozici na:

<http://idea.cerge-ei.cz/publikace>

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i. as well as the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education.

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách

Studie 8/2022

© Miroslava Federičová, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2022

ISBN: 978-80-7344-638-3

Zaujala vás tato studie?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

IDEA se v rámci Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. podílí na aktivitách Strategie AV21
IDEA at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences participates in the Strategy AV21 activities

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. (NHÚ – angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (anglická zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na

idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting

idea@cerge-ei.cz

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

<http://idea.cerge-ei.cz>